

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1970 | ΑΡΙΘ. 2

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

XI. 1. Διὰ φιλοξενίαν καὶ εὐσέβειαν Ἰωὺ ἐσώθη ἐκ
Σοδόμων, τῆς περιχώρου πάσης κριθείσης διὰ πυρὸς καὶ
θείου, πρόδηλον ποιήσας ὁ δεσπότης, ὅτι τοὺς ἐλπίζοντας
ἐπ' αὐτὸν οὐκ ἐγκαταλείπει, τοὺς δὲ ἑτεροκλινεῖς ὑπάρ-
5 χοντας εἰς κόλασιν καὶ αἰκισμὸν τίθησιν. 2. συνεξελη-
θούσης γὰρ αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἑτερογνώμονος ὑπαρχούσης
καὶ οὐκ ἐν ὁμοσίᾳ, εἰς τοῦτο σημεῖον ἐτέθη, ὥστε γενέ-
σθαι αὐτὴν στήλην ἀλόδῃ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, εἰς τὸ
γνωστὸν πᾶσιν, ὅτι οἱ δίψυχοι καὶ οἱ διστάζοντες περὶ τῆς
10 τοῦ Θεοῦ δυνάμεως εἰς κρίμα καὶ εἰς σημείωσιν πάσαις
ταῖς γενεαῖς γίνονται.

XII. 1. Διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν ἐσώθη Ῥαάβ ἡ πόρ-
νη. 2. ἐκπεμφθέντων γὰρ ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναβὴ κατα-
σκόπων εἰς τὴν Ἰεριχώ, ἔγνω ὁ βασιλεὺς τῆς γῆς, ὅτι ἤ-
15 κασιν κατασκοπεῦσαι τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ ἐξέπεμψεν
ἄνδρας τοὺς συλληψομένους αὐτούς, ὅπως συλλημφθέν-
τες θανατωθῶσιν. 3. ἡ οὖν φιλόξενος Ῥαάβ εἰσδεξαμένη

1 Γεν. 19. Β' Πέτρ. 2,6.7. 12. Ἰησ. Ναυῆ 2. Ἰακ. 2,25. Ἑβρ. 11,31.
13 Ἰησ. Ναυῆ 2,1-3. 17 Ἰησ. Ναυῆ 2,6.

4 ἐπ' Α: εἰς Ι | 7 τοῦτο ΑΣ: λ. ΙΚ | 12 καὶ ΑΚΚ²: + διὰ Ι (Σ) | ἡ Α
Κλήμ. Ἀλεξ.: + ἐπιλεγομένη ΙΛΣΚΚ² | 13 τοῦ τοῦ Ι | 14 τὴν λ.Ι | 15 ἐπεμψεν
Ι (Κ).

αὐτοὺς ἔκρυσεν εἰς τὸ ὑπερφῶν ὑπὸ τὴν λινοκαλάμην. 4.
 ἐπισταθέντων δὲ τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ λεγόντων·
 Πρὸς σὲ εἰσῆλθον οἱ κατάσκοποι τῆς γῆς ἡμῶν· ἐξάγαγε
 αὐτούς, ὁ γὰρ βασιλεὺς οὕτως κελεύει, ἥδε ἀπεκρίθη·
 5 Εἰσῆλθον μὲν οἱ ἄνδρες, οὓς ζητεῖτε, πρὸς με, ἀλλ' εὐθέως
 ἀπῆλθον καὶ πορεύονται τῇ ὁδῷ· ὑποδεικνύουσα αὐτοῖς
 ἑναλλάξ. 5. καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ἄνδρας· Γινώσκουσα
 γινώσκω ἐγώ, ὅτι κύριος ὁ θεὸς παραδίδωσιν ὑμῖν τὴν
 γῆν ταύτην· ὁ γὰρ φόβος καὶ ὁ τρόμος ὑμῶν ἐπέπεσεν τοῖς
 10 κατοικοῦσιν αὐτήν, ὡς ἐὰν οὖν γένηται λαβεῖν αὐτήν ὑμᾶς,
 διασώσατέ με καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. 6. καὶ εἶ-
 πον αὐτῇ· Ἔσται οὕτως, ὡς ἐλάλησας ἡμῖν ὡς ἐὰν οὖν
 γνῶς παραγινόμενους ἡμᾶς, συνάξεις πάντας τοὺς σους
 ὑπὸ τὸ στέγος σου, καὶ διασωθήσονται· ὅσοι γὰρ ἐὰν εὐ-
 15 ρεθῶσιν ἔξω τῆς οἰκίας, ἀπολοῦνται. 7. καὶ προσέθεντο
 αὐτῇ δοῦναι σημεῖον, ὅπως ἐκκρεμάσῃ ἐκ τοῦ οἴκου
 αὐτῆς κόκκινον, πρόδηλον ποιοῦντες, ὅτι διὰ τοῦ αἵμα-
 τος τοῦ κυρίου λύτρωσις ἔσται πᾶσιν τοῖς πιστεύουσιν
 καὶ ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν. 8. ὁρᾶτε, ἀγαπητοί, ὅτι
 20 οὐ μόνον πίστις, ἀλλὰ καὶ προφητεία ἐν τῇ γυναικί γέ-
 γονεν.

3 Ἰησ. Ναυῆ 2,3. 5 Ἰησ. Ναυῆ 2, 4.5. 7 Ἰησ. Ναυῆ 2,9-13.
 12 Ἰησ. Ναυῆ 2,14. 15 Ἰησ. Ναυῆ 2,18.

1 ὑπὸ τ. λινοκ.: τῆς οἰκίας αὐτῆς ΔΚΚ² | 2 λεγόντων ΑΙ: + αὐτῇ
 ΛΣΚ | 4 ἥδε (illa) Λ: ἡ δὲ ΙΣΚ (Α:λ.) | 6 ἀπῆλθον Α: ἐξῆλθον Ι | 8
 ἐγώ ΑΣΚ: λ. ΙΑ | θεὸς ΙΛΣΚ: + νυμων Α | 9 γῆν ΙΛΣΚΚ²: (πο)λιν Α |
 αὐτήν ΑΙΚ: terram t. istam | 12 λελάλησας Ι | 13 παραγινόμενους Ι (Κ;) |
 14 σου: λ. Ι | 16 ἐκκρεμάσῃ ΙΣ (Λ;): κρεμάσῃ Α (Κ:λ.) | 18 κυρίου
 ΑΙΔΚ²: Χριστοῦ ΣΚ | 19 ὅτι: λ. Α | 20 καί: λ. Α | 20/21 γέγονεν Α:
 ἐγενήθη Ι.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XI. 1. Διὰ τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν εὐσέβειάν του ὁ Λῶτ ἐσώθηκεν ἀπὸ τὰ Σόδομα, ὅταν ὅλη ἡ γύρω περιοχὴ ἐκρίθηκεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ καταστραφῆ μὲ φωτιά καὶ θειάφι, κάμνοντας ἔτσι φανερόν ὁ Δεσπότης, ὅτι δὲν ἐγκαταλείπει ἐκείνους ποὺ ἐλπίζουν εἰς αὐτόν, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ κλίνουν πρὸς τὸ ἄλλο μέρος (καὶ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸν Θεόν) θέτει (βάζει, ἐπιτρέπει νὰ πέσουν) εἰς τὴν κόλασιν καὶ τὰ βάσανα. 2. Διότι, ἐνῶ μαζί του ἐβγήκε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἡ γυναῖκά του, ἐπειδὴ εἶχε διαφορετικὴν γνώμην ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ δὲν ὠμονοοῦσε μαζί του, διὰ τοῦτο ἔγινε ἓνα θαῦμα, μὲ τὸ νὰ γίνῃ αὐτὴ στήλη ἄλατος μέχρι σήμερα, ὥστε νὰ γίνῃ γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι οἱ δίψυχοι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀμφιβάλλουν (ἀπὸ ὀλιγοπιστίαν) περὶ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ γίνονται ἀξιοκατάκριτοι καὶ παράδειγμα τιμωρίας δι' ὅλας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων.

XII. 1. Διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν φιλοξενίαν τῆς ἐσώθηκεν ἡ Ῥαάβ ἢ πόρνη. 2. Διότι, ὅταν ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατάσκοποι εἰς τὴν Ἰεριχώ, ἔμαθεν ὁ βασιλεὺς τῆς Χώρας ἐκείνης, ὅτι εἶχον ἔλθει ἄνθρωποι διὰ νὰ κατασκοπεύσουν τὴν Χώραν των, καὶ ἐξαπέστειλεν ἄνδρας διὰ νὰ συλλάβουν αὐτοὺς καὶ ἀφοῦ τοὺς συλλάβουν νὰ θανατωθῶσιν. 3. Ἡ φιλόξενος λοιπὸν Ῥαάβ, ἀφοῦ τοὺς ἐδέχθηκεν εἰς τὸ σπίτι τῆς, τοὺς ἔκρυψεν εἰς τὸ ὑπερῶν κάτω ἀπὸ τὰ ἄχυρα τοῦ λιναριοῦ (ποὺ ἦσαν στοιβαγμένα εἰς τὸν χῶρον τοῦ ὑπερώου καὶ ἐχρησίμευαν ἴσως ἀντὶ στρώματος). 4. Ὅταν δὲ ἦλθον οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ βασιλέως καὶ ἐστάθησαν ἐμπρὸς τῆς καὶ τῆς ἔλεγον· «Εἰς τὸ σπίτι σου εἰσῆλθον οἱ κατάσκοποι τῆς Χώρας μας· φέρε τους ἔξω, διότι ὁ βασιλεὺς αὐτὴν τὴν διαταγὴν ἔδωκεν», ἐκείνη ἀπεκρίθη· «Εἰσῆλθον μὲν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ποὺ ζητεῖτε μέσα εἰς τὸ σπίτι μου, ἀλλ' ἀμέσως ἔφυγον καὶ πορεύοντο εἰς τὸν δρόμον»· δείχοντας εἰς αὐτοὺς τὴν ἀντί-

θετον κατεύθυνσιν. 5. Καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ἄνδρας (ποὺ ἦλθαν νὰ κατασκοπεύσουν). «Εἶμαι ἀπολύτως βεβαία, ὅτι ὁ Κύριος ὁ Θεὸς θὰ παραδώσῃ εἰς σᾶς τὴν Χώραν αὐτήν· διότι ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος μὲ τὴν παρουσίαν σας ἔπεσεν ἐπάνω εἰς ὅλους, ὅσοι κατοικοῦν εἰς αὐτήν. "Όταν λοιπὸν γίνῃ τοῦτο καὶ κατακτῆσετε σεῖς τὴν Χώραν αὐτήν, (σᾶς παρακαλῶ) σώσετε καὶ ἐμὲ καὶ ὄλην τὴν οἰκογένειαν τοῦ πατρός μου». 6. Καὶ εἶπον (οἱ κατάσκοποι) εἰς αὐτήν· «Ἄς γίνῃ ἔτσι, ὅπως μᾶς εἶπες. Μόλις λοιπὸν ἀντιληφθῆς ὅτι πλησιάζομεν νὰ φθάσωμεν, νὰ συγκεντρώσῃς ὅλους τοὺς συγγενεῖς σου εἰς τὸ σπίτι σου, καὶ θὰ σωθοῦν ὅλοι· διότι ὅσοι θὰ εὔρεθοῦν ἔξω τοῦ σπιτιοῦ σου, θὰ φονευθοῦν». 7. Καὶ ἐπρόσθεσαν εἰς αὐτήν νὰ δώσῃ σημάδι καὶ νὰ κρεμάσῃ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς ἑνα κόκκινον πανί, προδηλώνοντες ἔτσι, ὅτι διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου θὰ λυτρωθοῦν ὅλοι, ὅσοι πιστεύουν καὶ ἐλπίζουν εἰς τὸν Θεόν, 8. Βλέπετε, ἀγαπητοί, ὅτι ὄχι μόνον πίστις, ἀλλὰ καὶ προφητικὸν χάρισμα εἶχε δοθῆ εἰς τὴν γυναῖκα ἐκείνην.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Τὰ Γραφεῖα τῶν περιοδικῶν «**ΕΚΚΛΗΣΙΑ**», «**ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ**» καὶ «**ΘΕΟΛΟΓΙΑ**» μετεφέρθησαν εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140). Παρακαλοῦνται οἱ ἀξιότιμοι συνεργάται καὶ συνδρομηταί, ὅπως ἐφεξῆς ἀποστέλλουν τὰς συνεργασίας των οἱ πρῶτοι καὶ τὰς συνδρομάς των οἱ δεύτεροι εἰς τὴν διεύθυνσιν: Πρὸς τὸ περιοδικὸν «**ΕΚΚΛΗΣΙΑ**», ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθήνας (140). Τηλ. 718-308.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἡ μετὰ μακρὰν καὶ ἐπώδυνον νόσον ἐκδημία πρὸς Κύριον τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν Κυροῦ Διονυσίου ἐστέρησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐνὸς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων Ἱεραρχῶν αὐτῆς.

Ὁ ἐκλιπὼν Ἱεράρχης διεκρίνετο διὰ τὴν παρησίαν, τὴν μαχητικότητα, τὸν ἱεροποστολικὸν ζῆλον, τὴν ζῶσαν πίστιν, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν μέχρι αὐτοθυσίας ἀγάπην πρὸς τὸν συνάνθρωπον, τὴν φωτεινὴν καὶ δημιουργικὴν σκέψιν. Καὶ ἔθεσε τὰ πολλαπλᾶ αὐτὰ χαρίσματα του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Πατρίδος, ἀναδειχθεὶς ἐξέχουσα ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ μορφή.

Διὰ τὴν ἐθνικὴν του δρᾶσιν ἐπὶ τῆς Κατοχῆς ἐβασανίσθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατακτητῶν καὶ ἐνεκλείσθη εἰς διάφορα στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Ὡς Μητροπολίτης δὲ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ἀνέπτυξε πλουσίαν κοινωνικὴν καὶ πνευματικὴν δρᾶσιν, ἐργασθεὶς ἰδιαίτερος διὰ τὴν ἀναβίωσιν καὶ ἀναγέννησιν τοῦ Ὁρθοδόξου Μοναχισμοῦ. Ἡ Μητρόπολις του ἠκτινοβόλει πνευματικότητα, ἡ ὁποία ἐνεποίησε ζωηρὰν ἐντύπωσιν καὶ εἰς Προκαθήμενον ὁμόρου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Πλουσία ὑπῆρξεν εἰς ποσότητα καὶ ποιότητα καὶ ἡ συγγραφικὴ παραγωγή τοῦ ἀοιδίμου Ἱεράρχου. Τὰ ἄρθρα, τὰ λογοτεχνικὰ κείμενα, αἱ μονογραφαὶ καὶ αἱ μελέται του ἀποπνέουν τὸ ἄρωμα τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Ἐπύροχον παράδειγμα πρὸς μίμησιν θὰ μείνουν ὁ ἐνάρετος βίος καὶ ἡ πολυσχιδῆς δρᾶσις τοῦ ἐκδημήσαντος πρὸς Κύριον Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονυσίου, οὗ ἡ μνήμη ἔστω αἰωνία!

Εἰς τὸ πλευρὸν τῶν θλιβομένων.

Ἡ φωτεινὴ στάσις ἐπισκόπων εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν, οἱ ὅποιοι ἀρνοῦνται τὴν ἀνοικοδόμησιν μεγαλοπρεπῶν ναῶν διὰ τὰ διευκολύνουν οὕτω τὴν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν κοινωνικὴν ἀντίληψιν καὶ μέριμναν, δικαίως ἐσχολιάσθη μὲ ἐδμένειαν καὶ θαυμασμόν ἀπὸ τὸν διεθνή Τύπον. Ἡ πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπόν μας συμπαράστασις εἶναι προτιμότερα ἀπὸ τὴν ἀνέγερσιν μεγαλοπρεπῶν

εὐκτηρίων οἴκων, διότι, κατὰ τὸν ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, τὸ νόημα τῆς θρησκείας εἶναι ἡ ἐνεργὸς ἀγάπη. Ἡ λατρεία ἀποτελεῖ κενὸν λόγον, ὅταν γύρω μας ὑπάρχουν ἄνθρωποι πεινῶντες καὶ λιμώπτοντες, τοὺς ὁποίους ἀγνοοῦμεν καὶ δὲν προσέχομεν. Ὁρθῶς δὲ παρατηρήθη σχετικῶς ὅτι «εἰς τὴν κλίμακα τῶν χριστιανικῶν ἀξιῶν τὴν ἀνωτάτην θέσιν κατέχει ὁ ἀχειροποίητος ναὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἄλλος εἰμὴ ὁ ἴδιος ὁ πλησίον μας».

Καὶ ἄλλο παράδειγμα.

Οἱ ἱερεῖς περιοχῆς τιнос εἰς ἓν ἀπὸ τὰ κράτη τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς ἐδημοσίευσαν δῆλωσιν, διὰ τῆς ὁποίας καταγγέλλουν τὰς ἀπανθρώπους συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας ζοῦν οἱ πτωχοὶ ἐκεῖ. «Αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν — γράφουν εἰς τὴν δῆλωσίν των — νὰ καταγγείλωμεν τὴν ἀσπλαγχτίαν διὰ τῆς ὁποίας ὁ Χριστὸς ἐν τῷ προσώπῳ τῶν «ἐλαχίστων» αὐτῶν ἀδελφῶν του ραπίζεται, ἐξουθενοῦται, σταυροῦται διὰ τῆς ἐλλείψεως πάσης κρατικῆς μερίμνης». Ὁ ἱερὸς Κλῆρος ἔχει, ὡς ἐκ τῆς ἀποστολῆς του, καθήκον νὰ εὐρίσκειται εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ἀποκλήρων καὶ τῶν ἀδικουμένων, τοῦτο δὲ φαίνεται λαμπρῶς ἀπὸ τὴν στάσιν τὴν ὁποίαν ἐλάβανον εἰς παρομοίας περιστάσεις καὶ οἱ μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες, εἰς τὴν ζωὴν τῶν ὁποίων ἀνεβιοῦτο ἡ περίφημος φράσις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ;».

Ἕνας ἔρανος.

Ἀξιέπαινος, ὡς ἐκφράζουσα τὸ γενικὸν αἶσθημα τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς κοινωρίας, ὑπῆρξεν ἡ πρωτοβουλία προῶνῆς ἐφημερίδος τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως διοργανώσῃ ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἔρανον ὑπὲρ τοῦ τετραετοῦς Ἀθανασίου Νάστου, ὅστις ἐτραυματίσθη σοβαρῶς κατὰ τὴν ῥίψιν χειροβομβίδος εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἰσραηλινῆς ἀεροπορικῆς ἐταιρείας, ὅπου εὔρε τὸν θάνατον ὁ μικρότερος ἀδελφός του. Ὁ διενεργηθεὶς ἔρανος ἀπέδωκε λαμπρῶς καὶ ἀπέδειξε πόσον εὐαίσθητος ὑπῆρξεν ἡ κοινὴ γνώμη ἀπέναντι τῆς συμφορᾶς, ἡ ὁποία ἐπληξε μίαν πτωχὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν. Ἡ συμπάθεια τῶν συμπατριωτῶν του συνώδευσε τὸν μικρὸν τραυματίαν, ὅστις μετὰ τῆς μητρὸς του ἀνεχώρησεν εἰς Τορόντο τοῦ Καναδά, ὅπου θὰ συνεχισθῇ ἡ θεραπεία του. Ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ πρόβλεπτον νὰ γίνῃ ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ἡ συνέχισις τοιοῦτων κρουσμάτων δολιοφθορᾶς μεταξὺ ξένων ἐμπολέμων εἰς τὴν χώραν μας, τὰ ὁποῖα πληρώνουν ἄθῳοι Ἕλληνες.

Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΙ ΔΕΚΑ ΕΝΤΟΛΑΙ

Σ' ΕΝΤΟΛΗ

« Ο Ὑ Φ Ο Ν Ε Ὑ Σ Ε Ι Σ ».

Ἡ « Ὁ ρ θ ό δ ο ξ ο ς Ὁ μ ο λ ο γ ί α » διακρίνει, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐντολὴν ταύτην, φόνον σωματικόν ἀφ' ἑνὸς καὶ φόνον ψυχικόν ἀφ' ἑτέρου· ψυχικὸς δὲ φόνος εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχικῆς σωτηρίας. δι' αὐτὸν τὸν φόνον εἶπεν ὁ Κύριος « μ ἡ φ ο β η θ ῆ τε ἀ π ό τ ῶ ν ἀ π ο κ τ ε ι ν ό ν τ ω ν τ ό σ ῶ μ α , τ ῆ ν δ έ ψ υ χ ῆ ν μ ἡ δ υ ν α μ έ ν ω ν ἀ π ο κ τ ε ῖ ν α ι . . . » (Ματθ. 10,28).

Περὶ τοῦ σωματικοῦ φόνου προκειμένου, εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην ἀνάγονται τὰ ἑξῆς·

1. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου συμπλήρωσιν τῆς ε' ἐντολῆς καὶ τὴν συμφώνως πρὸς αὐτὴν παρατήρησιν τῆς « Ὁ ρ θ ό δ ό ξ ο ς Ὁ μ ο λ ο γ ί α ς »), ὁ θ υ μ ό ς , ὁ έ γ ω ῖ ς μ ό ς , ὁ φ θ ό ν ο ς , ἡ π λ ε ο ν ε ξ ί α καὶ τ ὸ μ ῖ ς ο ς (πρβλ. περὶ τοῦ τελευταίου « ὀ μ ῖ ς ῶ ν τ ὸ ν ἀ δ ε λ φ ὸ ν α ὐ τ ο ὦ ἄ ν θ ρ ω π ο κ τ ό ν ο ς έ ς τ ῖ ν » , Α' Ἰωάν. γ' 15), ἅτινα πάντα εἶναι ὄντως ρίζαι καὶ αἰτίαι δυνάμεναι νὰ καταλήξουν καὶ εἰς φόνον. Ὅθεν πολλὰ εἰς ταῦτα ἢ παρὰ τοῦ πνευματικοῦ ἐπιμονή, πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κακοῦ ἀπὸ τὴν ρίζαν.

2. Π λ ῆ ξ ε ι ς (ραπίσματα, κτυπήματα), οὐχὶ σπανίως ἀπολήγοντα εἰς χρῆσιν φονικῶν ὀργάνων.

3. Ἐ κ ο ὕ ς ι ο ς φ ό ν ο ς , ἄλλως δολοφονία· ἐνταῦθα ἐντάσσεται καὶ ἡ αὐτοκτονία (φόνος οὐχὶ ἄλλου, ἀλλ' ἑαυτοῦ) καὶ δὴ καὶ ἡ ἀπόπειρα αὐτοκτονίας.

Τὸ βαρύτερον ἀμάρτημα τοῦ φόνου ἄλλοτε ἐκανονίζετο δι' ἰσοβίου ἐπιτιμίου· βραδύτερον δι' εἰκοσαετοῦς· πάντως δ' οὐχὶ ὀλιγώτερον τῆς 5ετίας· ἡ ἀπόπειρα φόνου ἢ αὐτοκτονίας οὐχὶ ὀλιγώτερον τῆς διετίας.

4. Ἰ κ ο ὕ ς ι ο ς φ ό ν ο ς (ἀκριβέστερον ὀνομάζεται ἀνθρωποκτονία ἐξ ἀμελείας), ἑλαφρότερον ἐπιτιμώμενος, ἀλλὰ πάντως σοβαρώτατα βαρύνων τὴν συνείδησιν τοῦ ἐνόχου.

5. Πάντα τὰ συναφῆ πρὸς τὴν κυοφορίαν ἐγκλήματα· ἦτοι:

— Ἰ κ ο ὕ ς ι ο ς (ἀκουσία, ἐνίοτε ὑπεύθυνος λόγῳ ἀπροσεξίας, πάντως ἀμάρτημα ἔστω καὶ ἀκούσιον).

— Ἐκ τρωσις· (έκουσία έγκληματική ένεργεια, φόνος τοῦ έμβρύου).

— Βρεφοκτονία, πνιγμός, θανάτωση τοῦ γεννηθέντος βρέφους, είδεχθές έγκλημα. Διακρίνεται ή έμβρυοκτονία έκ λόγων κινδύνου τής μητρός. Αὔτη είναι άκουσία, πάντως θλιβερόν γεγονός.

— Παραμέλησις βρέφους γεννηθέντος, όπερ άποθνήσκει έξ άσφυξίας, έλλείψεως θηλασμοῦ κλπ.

— Έγκατάλειψις — έκθεσις βρέφους· και

— Θάνατος άβασπίστου νηπιού· συνεπάγονται ευθύνας ούχι μικράς διά τούς γονεΐς.

6. Φόνος έν άμύνη, θεωρούμενος άνεύθυνος υπό τινων· άκριβέστερον όμως ή χριστιανική ήθική άνεύθυνον κρίνει μόνον τόν ύπέρ τών κινδυνευόντων πλησίον φονεύοντα έν μάχη και συγκρούσει πρός τόν έχθρόν· έν αυτοάμύνη, και προχριστιανικώς έλέχθη «έλοιμήν άν άδικείσθαι ή άδικείν», άδιάφορον άν έξ αυτοματισμοῦ και έξ ένστίκτου αυτοσυντηρησίας φθάση τις μέχρι φόνου τοῦ έπιβουλεύθέντος τήν ζωήν του· δέν κρίνεται ώς άνεύθυνος.

7. Φόνος διά καταδικαστικῶν αποφάσεων. Είναι άνεύθυνοι έπιτιμίων οί εις θάνατον καταδικάζοντες εύσυνειδήτως τόν ένοχον· «οὐ γάρ εϊκή τήν μάχαιραν φορεϊ... Θεοῦ γάρ εκδικός έστιν...» (Ρωμ. ιγ' 4). Ταὔτα άσχέτως πρός τήν άμφισβήτησιν τοῦ ένδεδειγμένου τής θανατικῆς ποινῆς, έκ μέρους ποινικολόγων κλπ.

8. Συνεργία εις φόνον· ήθικός άυτουργός, ό συμβουλευσας και παρακινήσας· συνεργός δέ ό βοηθήσας καθ' οϊονδήποτε τρόπον. Είναι υπεύθυνοι σοβαράς έπιτιμήσεως (π.χ. μήτηρ έξωθοῦσα ή διευκολύνουσα θυγατέρα επί άμβλώσει κ.ά.).

Περί δέ τοῦ ψυχικοῦ φόνου ευθύνονται και έλέγχονται:

9. Αίρετικοί και ψευδοδιδάσκαλοι παρασύροντες μακράν τής όρθής πίστεως ή εις ύλιστικάς θεωρίας, και οὔτως άποκλείοντες τής σωτηρίας τούς ύπ' αὔτων παρασυρομένους.

10. Σκανδαλίζοντες δι' άναρμόστων πράξεων, ιδίως οί «έν ύπεροχη όντες» (Α' Τιμ. β' 2) — και δὴ κληρικοί — και άπομακρύνοντες έκ τοῦ Χριστοῦ και τής Έκκλησίας και τής σωτηρίας τούς διά τοῦ κακοῦ αὔτων παραδείγματος δυσμενώς έπηρεαζομένους.

(Συνεχίζεται)

† Ό Ζιχνῶν και Νευροκοπίου ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Β'

Ὁ Ἰωάννης συνδέει τὸ περὶ μετανοίας κήρυγμα μὲ τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ, ἵνα βαπτίζωνται οἱ ἄκροαταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰορδάνην, «ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν» (Μάρκ. α', 5 ἐξ.). Ὅθεν τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἦτο βάπτισμα μετανοίας.

Διὰ τὸν ἀκριβῆ χαρακτήρα καὶ τὸ ἀκριβὲς νόημα τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ τῆς μετανοίας δὲν ὀμιλοῦν λεπτομερῶς οἱ Εὐαγγελισταί. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἰωάννης βαπτίζει «ἐν ὕδατι εἰς μετανοίαν» (Ματθ. γ', 11), ἐνῶ τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα εἶναι «ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ» (Ματθ. γ', 11), ἀποδεικνύει ὅτι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, ὡς ἔλεγεν ὁ Βίκτωρ Ἀντιοχείας, «τοῦ μὲν ἡμετέρου (τοῦ χριστιανικοῦ) ἀτελέστερον ἦν, τοῦ δὲ Ἰουδαϊκοῦ ὑψηλότερον, μέσον πως ἀμφοτέρων ὑπάρχον». Ὡς σημειοὶ ὁ καθηγητὴς Π. Τρεμπέλας, «τὸ ὕδωρ καθαρίζει μόνον τὸ σῶμα καὶ συμβολίζει ἀπλῶς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ἀνθρώπου καθαρότητα. Ἀλλὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καθαρίζει καὶ ἀγιάζει τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς, τοῦτο δὲ εἶναι καὶ τὸ πραγματικὸν βάπτισμα»³.

Ἡ ἐκδοχή, ὅτι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου εἶχε σχέσιν πρὸς τὸ Ἰουδαϊκὸν βάπτισμα τῶν προσηλύτων εἶναι ὅλως ἀστήρικτος, δοθέντος ὅτι τὸ βάπτισμα τοῦτο οὐδόλως εἶχε σχέσιν πρὸς τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἢ πρὸς τὴν τελικὴν κρίσιν⁴. Ὡσαύτως τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἐξ ἐπόψεως περιεχομένου ἦτο διάφορον πρὸς τὰς πλύσεις, τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποιεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἢ Ἰουδαϊκῆ κοινότης τῆς περιοχῆς Κουμράν⁵.

γ') Τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰωάννου ἦτο ὅτι ἡ τελικὴ Κρίσις τῶν ἀνθρώπων θὰ διενεργηθῆ ὑπὸ τοῦ ἐρχομένου Ἰησοῦ: «Ἐρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὐ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ...» (Μάρκ. α', 7) «οὐ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακα-

3. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον, Ἀθήναι 1951, σελ. 30.

4. Werner Georg Kümmel, Die Theologie des Neuen Testaments, Göttingen 1969, σελ. 26.

5. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 26-27.

θαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σίτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ» (Λουκ. γ', 12). Οὕτως ὁ Βαπτιστὴς γνωρίζει ἑαυτὸν ὡς τὸν Πρόδρομον τοῦ οὐρανοῦ Κριτοῦ, ὅστις θὰ ἔλθῃ μετ' αὐτὸν ὡς θεῖα μορφή ἰσταμένη ὑπεράνω αὐτοῦ, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον. Χαρακτηριστικῶς καὶ ὁ Κύριος ὁμιλεῖ περὶ τῆς προσεγγίσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς κρίσεως τῶν ἀνθρώπων: «Ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ λέγων, ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεῦτε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ» (Μάρκ. α', 14-15). Ἄλλ' οὐ μόνον αἱ ἐκφράσεις αὗται, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν συνισταμένην καὶ περιλήψιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐπὶ μέρους λόγοι τοῦ Κυρίου διαφωτίζουν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου διακηρυχθεῖσαν ἐπικειμένην ἔλευσιν τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως: «Τύρω καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν» (Ματθ. ια', 22 ἐξ.). «Πᾶν ρῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως» (Ματθ. ιβ', 36). Ἡ Κρίσις, τὴν ὁποίαν θὰ ὑποστῇ καὶ ἡ «γενεὰ αὕτη» (Ματθ. ιβ', 41), θὰ συνδεθῇ μετὰ τὴν αἰφνιδίαν ἔλευσιν τοῦ «υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (Ματθ. κδ', 44).

* * *

Ἐκ τῶν προλεχθέντων συνάγεται ἡ σπουδαιότης τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀληθῶς ἀνεδείχθη Πρόδρομος τοῦ Κυρίου. Τὸ κήρυγμα τοῦτο, διαποτιζόμενον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῶν μεγάλων προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, οἵτινες προκατήγγειλαν τὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, διαπνέεται ὑπὸ τοῦ βιβλικοῦ καὶ χριστοκεντρικοῦ πνεύματος.

Ἐπειτα ἡ κινητοποίησις καὶ ἡ πνευματικὴ ζύμωσις, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ Ἰωάννης, ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ κήρυγμά του εἶχε π ρ ο σ ω π ι κ ὸ ν χ α ρ α κ τ ῆ ρ α, ἀφυπνίζον ἕκαστον τῶν ἀκροατῶν προσωπικῶς καὶ ὀδηγοῦν αὐτὸν εἰς νέας ἀποφάσεις καὶ νέους προσανατολισμούς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ εἰδολογικὰ ἢ μορφολογικὰ γνωρίσματα τοῦ κηρύγματος τοῦ Προδρόμου, ἄξιός ἐστιν ἰδιαίτερας ἐξάρσεως εἶναι ὁ ἐ π ο π τ ι κ ὸ ς καὶ π ρ α κ τ ι κ ὸ ς χ α ρ α κ τ ῆ ρ τοῦ κηρύγματος τούτου. Ἡ χρῆσις ἐποπτικοῦ ὑλικοῦ καὶ παραδειγμάτων ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν ζωῆς προσδίδει εἰς τὸ κήρυγμα τοῦτο μεγάλην ἐνάργειαν, συναρπάζουσιν τὸν ἀκροατὴν καὶ μεταδίδουσιν εἰς αὐτὸν ὄλον τὸν παλμὸν τῆς φλογερᾶς ψυχῆς.

«Θείας κοινωνοί φύσεως».

Η ΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Β'. Η ΘΥΡΑ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ¹¹

Ἡ ὁδὸς ἡ ὁποία ἐνώνει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν Θεὸν ἤδη ἔχει ἀρχίσει μὲ τὸ ἱερὸ Βάπτισμα. Τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ ἀγίου αὐτοῦ μυστηρίου ἔχει ἤδη ἐξαλείψει κάθε κληρονομικὴ ἐνοχλή τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ κέντρο τῆς καρδιάς τοῦ ἀνθρώπου ἤδη ἔχει ἐξαγιασθῆ. Ἀπ' ἐδῶ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀρχίζει μιὰ δύσκολη πορεία, ἕνας μεγάλος δρόμος. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἔνωσι μὲ τὸν Θεόν. Ἡ ἔνωσις αὐτὴ πραγματοποιεῖται ἐν τῇ «συνεργίᾳ» τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ. Πρέπει ὁ ἄνθρωπος μὲ ὅλη του τὴν ἐλευθέρᾳ θέλησι νὰ ἀγωνισθῆ, ὥστε συνεργαζόμενος μὲ τὸν Θεὸν νὰ φθάσῃ στὴν ἔνωσι. Ἡ πορεία αὐτὴ λέγεται χριστιανικὴ ζωή. Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ καταξιώνεται μὲ τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα. Αὐτὸ ἐνεργεῖ μέσα μας καὶ ἐπιτυγχάνει, μὲ τὴ δική μας συνεργασία, τὴ σωτηρίᾳ μας. Ὅπως ἀντιστοίχως ὁ ἄνθρωπος πραγματοποιεῖ τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας του βοηθούμενος ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ συνειδητὴ ἀρχὴ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἡ ἡ ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, εἶναι ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὸν Θεόν. Ἐπιστροφή πρὸς τὸν Θεὸν σημαίνει ἡ θέλησίς μας νὰ ἀρνήται τὸν κόσμον καὶ ἡ θέσις της νὰ εἶναι μία: στροφή πρὸς τὸν Θεόν.

Τί εἶναι αὐτὸς ὁ κόσμος, τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ἀρνήται συνεχῶς ὁ ἄνθρωπος; Λέγει ὁ ἀγ. Ἰσαὰκ ὁ Σϋροϋς: «Κόσμος ἐστὶν

11. Vladimir Lossky, ἔ. ἀ. σ. 241-244. Γ. Μαντζαρίδου, ἔ. ἀ. σ. 71.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος δύναται νὰ χρησιμεύῃ ὡς πρότυπον διὰ πάντα ἱεροκῆρυκα, θέλοντα νὰ μεταδίδῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀνόθευτον καὶ ἄνευ ἀπαραδέκτων νοθεύσεων καὶ συμβιβασμῶν.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

(Τέλος)

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ὄνομα περιεκτικὸν ἐπιπίπτον ἐπὶ τὰ εἰρημένα πάθη»¹². [Κόσμος εἶναι μία λέξις περιεκτικὴ πού ἐκφράζει τὴν ζωὴ τῶν παθῶν]. Ὁ κόσμος, δηλαδὴ τὰ πάθη, ἀπομακρύνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Θεόν, τοῦ δημιουργοῦν μιὰ διάσπασι, μιὰ διασπορὰ καὶ μιὰ ἐξωτερικὴ περιπλάνησι τῆς ψυχῆς. Τὰ πάθη ἀκόμη, ὁ κόσμος δηλ., ἀποτελοῦν μιὰ προδοσίαν τῆς φύσεώς μας, διότι ἡ ψυχὴ μας, ὅπως τὴν ἐδημιούργησε ὁ Θεός, εἶναι ἀπαθής. Ὅταν ὁμως ἐγκαταλείπει τὴν ἀπάθειά της, τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ἀπλότητα, τότε ὑποκύπτει στὰ πάθη.

Ἡ ἄρνησις ἐπομένως τοῦ κόσμου εἶναι μιὰ ἐπάνοδος τῆς ψυχῆς στὸν ἀληθινὸ ἑαυτὸ της, εἶναι μιὰ αὐτοσυγκέντρωσις, μιὰ ἀποκατάστασις τῆς πνευματικῆς ὑπάρξεώς της, ἡ ὁποία ξαναγυρίζει νὰ ἐνωθῆ μετὰ τὸν Θεόν. Ἡ ἐπιστροφὴ αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ψυχῆς μας, πρὸς τὸν Θεόν γίνεται ἐλεύθερα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ ἁμαρτία εἶναι ἓνας ἐλεύθερος χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἡ ἐπιστροφὴ αὐτὴ εἶναι μιὰ συνεχῆς προσπάθεια τῆς θελήσεώς μας πού πρέπει νὰ εἶναι στραμμένη πρὸς τὸν Θεόν. Αὐτὸ προϋποθέτει συνεχῆ ἀγῶνα καὶ συνεχῆ προσοχή. Καί, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, «βία φύσεως διηνεκῆς καὶ φυλακῆ αἰσθήσεων ἀνελλιπή»¹³.

Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται συνεχῶς στὴν ἐπήρεια τῶν παθῶν πρέπει, ὅπως ἐλέχθη, νὰ ἐπιστρέψῃ, ἢ μᾶλλον νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ ἐπιστροφὴ αὐτὴ γίνεται μετὰ τὸν ἑαυτὸν. Ἡ μετάνοια θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι, ἀπὸ ἀνθρωπίνης πλευρᾶς, ἡ πρώτη βαθμίδα στὸ δρόμο τῆς ἐνώσεώς μας μετὰ τὸν Θεόν. Εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ εὐλογημένου αὐτοῦ δρόμου. Εἶναι «ἡ θύρα τῆς χάριτος». Προσοχὴ ὁμως. Διότι ἂν ἡ μετάνοια εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐνώσεώς μας μετὰ τὸν Θεόν καὶ ἡ «θύρα τῆς χάριτος», αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι μιὰ στιγμὴ μεταβατικὴ, μιὰ προσωρινὴ βαθμίδα.

Ἡ μετάνοια εἶναι μιὰ κατάστασις πού πρέπει νὰ διαρκῆ πάντοτε. Εἶναι μιὰ διαρκῆς θέσις ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ποθοῦν ἀληθινὰ τὴν ἐνωσίαν μετὰ τὸν Θεόν. Μετάνοια στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα σημαίνει κατὰ λέξιν «ἀλλαγὴ σκέψεως», «μεταβολὴ τοῦ νοῦ». Μετανοῶ σημαίνει μεταβάλλω γνώμη. Μεταβάλλω τὰ νοήματα καὶ τὰ φρονήματα πού εἶχα ἕως τώρα στὸ νοῦ μου καὶ τὰ ὁποῖα ἐφανέρωσα στὴ καθημερινὴ μου ζωὴ μετὰ τὰ ἁμαρτωλὰ ἔργα καὶ λόγια μου. Μετάνοια σημαίνει: λυποῦμαι γιὰ κάθε ἁμαρτία καὶ παρά-

12. Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, «Ἀπαντα». Ἐκδοσις Σπατοῦ, σ. 131.

13. Κλίμαξ 1. PG 88,634C.

βασί τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ ποῦ διέπραξα, τὴν ἀποδοκιμάζω, παίρνω δὲ τὴν εὐκρινῆ ἀπόφασινὰ μὴ ξαναγυρίσω σ' αὐτήν, ἀλλὰ νὰ ἔχω τὰ νοήματα, τίς σκέψεις μου, τὰ λόγια μου καὶ τὰ ἔργα μου καὶ ὅλη μου τὴ ζωὴ, στραμμένη πρὸς τὸν Θεόν.

Μετάνοια εἶναι μιὰ δευτέρα γέννησις, τὴν ὁποία ὁ Θεὸς μᾶς παρέχει μετὰ τὸ βάπτισμα. Εἶναι μιὰ δυνατότητα ἐπιστροφῆς πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐπιστροφή ἀπ' τὸ σκοτάδι στοῦ φῶς, ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Σατανᾶ στὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ *«τοῦ λαβεῖν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κληροῦν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις»*¹⁴. Μετάνοια ἐπομένως εἶναι μιὰ συνεχῆς ἐξοδος ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μας, ὁ ὁποῖος βρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπήρεια ἢ στὴν κατάστασι τῆς ἁμαρτίας. Εἶναι δύναμις ἢ ὁποία ἐνεργεῖ τὴ μεταβολὴ τῆς φύσεώς μας.

Μετάνοια εἶναι μιὰ κατάστασις τῆς ψυχῆς, ἀντίθετη πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν ποῦ νοιώθει ἓνας φαρισαῖος. Εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὴν πνευματικὴ ἀστικοποίησιν. Εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὴν κατάστασιν ἐνὸς «δικαίου» ὁ ὁποῖος κρίνει τὸν ἑαυτό του ὅτι βρίσκεται σὲ κατάστασιν χάριτος, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἀγνοεῖ τὸν ἑαυτό του. Διότι μόνον ἐκεῖνος ποῦ δὲν γνωρίζει τὸν ἑαυτό του, μόνον ἐκεῖνος δὲν νοιώθει τὴν μεγάλη ἀνάγκη νὰ βγῆ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὴν μετάνοια νὰ γυρίσῃ ξανά στὸν Θεόν.

Ὅπως ὁ δρόμος ποῦ ὀδηγεῖ στὴν ἔνωσιν μὲ τὸν Θεόν εἶναι ἀτελείωτος, ἔτσι καὶ τὸ μετανοεῖν. Ἡ μετάνοια εἶναι μιὰ πορεία δίχως τέρμα, ἀτελείωτος. Λέγει ὁ ἅγ. Ἰσαὰκ ὁ Σύρος γιὰ τὴν μετάνοια: *«προσῆκει γὰρ αὕτη πᾶσιν, ἁμαρτωλοῖς καὶ δικαίοις πάντοτε, τοῖς βουλομένοις σωτηρίας τυχεῖν. Καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὅρος τελειώσεως, ὅτι ἡ τελειότης καὶ τῶν τελείων, ὄντως ἀτέλειστος. Διὰ τοῦτο ἡ μετάνοια, οὔτε καιροῖς, οὔτε πράξεισι περιορίζεται ἕως θανάτου»*¹⁵. Ἡ ἔννοια αὐτῆ τῆς μετανοίας ἀνταποκρίνεται στὴν ἀποφατικὴ θέσιν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Ὅσο περισσότερο ὁ ἄνθρωπος ἐνώνεται μὲ τὸν Θεόν, τόσο περισσότερο γνωρίζει τὴν ἀγνωσία του, δηλαδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ τελειότης τοῦ Θεοῦ τοῦ εἶναι ἀγνωστος, ἀφοῦ εἶναι ἄπειρος εἰς τελειότητα. Καὶ ὅσο τελειοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος, τόσο καὶ πιδὸ πολὺ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἰδικὴν του ἀτέλεια, τόσο καὶ πιδὸ πολὺ ἀναγνωρίζει στὸν ἑαυτό του τὴν ἀτέλεια μπροστὰ στὴν ἀγνωστὴ καὶ ἄπειρη θεῖα τελειότητα. Γι' αὐτὸ καὶ πιδὸ πολὺ νοιώθει τὴν ἀνάγκη τῆς μετανοίας.

Ἡ ψυχὴ ἢ ὁποία δὲν κινεῖται ἀπὸ τὴν μετάνοια εἶναι ξένη πρὸς τὴν Χάριν. Ὅταν παύσῃ ἢ ἄνοδος πρὸς τὸν Θεόν ποῦ πραγμα-

14. Πραξ. κστ', 18.

15. Λόγος ΝΕ' σ. 220, ἔθ. ἀνωτ.

τοποιεῖται διὰ τῆς μετανοίας, αὐτὸ φανερώνει τὴν ἀναισθησίαν τῆς καρδιάς ποὺ ἐσκληρύνθη. Τότε ἔχουμε σύμπτωμα τοῦ πνευματικοῦ θανάτου. Δὲν ὑπάρχει ζωὴ πνευματικὴ. Ὑπάρχει ἡ νέκρως. Καὶ ὄντως ἡ ἀμαρτία νεκρώνει τὴν ζωὴν τοῦ πνεύματος. Γι' αὐτὸ ὁ ἅγ. Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει, ὅτι ἡ μετάνοια εἶναι μιὰ ἀνανέωσις τοῦ βαπτίσματος, μιὰ καινούργια γέννησις, δηλ. ἀναγέννησις, μιὰ νέα ἀνάστασις. Προχωρεῖ ἀκόμη πιὸ πολὺ καὶ λέγει: «μείζων τοῦ βαπτίσματος μετὰ τὸ βάπτισμα τῶν δακρῶν πηγὴ καθέστηκεν»¹⁶. [Εἶναι μεγαλύτερη εἰς ἀξίαν ἡ μετάνοια ἀπὸ τὸ βάπτισμα. Μετὰ ἀπὸ τὸ βάπτισμα ἔγινε ἡ μόνιμη πηγὴ τῶν δακρῶν].

Ὅσο κι' ἂν φαίνεται παράξενη καὶ υπερβολικὴ αὐτὴ ἡ ἰδέα, ὅμως εἶναι σωστὴ. Ἡ μετάνοια εἶναι ὁ καρπὸς τῆς χάριτος τοῦ βαπτίσματος. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ χάρις. Πῶς ὅμως; Ἀποκρηθῆσα. Τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο τὴν ἀπέκτησε καὶ τὴν ἔκαμε δική του. Τὴν προσοικειώθηκε μὲ κόπους καὶ μὲ πόνους. Ἔτσι ἔγινε ἡ μετάνοια μέσα στὸν ἄνθρωπο δωρεὰ δακρῶν. Καὶ τὸ δῶρο τῶν δακρῶν, τὰ ὁποῖα χύνει ἡ μετάνοια, εἶναι βέβαιο σημεῖο ὅτι ἡ καρδιὰ χτυπήθηκε, προσεβλήθη ἀπὸ τὴν θεῖαν ἀγάπην. Γι' αὐτὸ, συνεχίζει ὁ ἴδιος μυστικὸς ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, «οὐκ ἐγκληθησόμεθα, ὦ οὔτοι, οὐκ ἐγκληθησόμεθα ἐν ἐξόδῳ ψυχῆς, διότι οὐ τεθανατουργήκαμεν· οὐδ' ὅτι οὐ τεθολογήκαμεν· οὐδ' ὅτι θεωρητικοὶ οὐ γεγόναμεν, ἀλλὰ λόγον πάντως δώσομεν τῷ Θεῷ διότι ἀδιαλείπτως οὐ πεπενθήκαμεν»¹⁷. [Δὲν θὰ κατηγορηθοῦμε ὅταν ἐκδημήσωμε ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον, διότι δὲν θαυματοργήσαμε. Οὔτε διότι δὲν ἐθολογήσαμε. Οὔτε διότι δὲν ἀφωσιωθήκαμε στὴν θεῖαν θεωρίαν. Ἡ μόνη κατηγορία ποὺ θὰ ἀπαγγελθῆ ἐναντίον μας τότε θὰ εἶναι αὐτή: ὅτι ἀδιαλείπτως οὐ πεπενθήκαμεν].

Τὰ δάκρυα αὐτὰ τῆς χάριτος, ποὺ ὀλοκληρώνουν τὴν μετάνοια, εἶναι συγχρόνως ἡ ἀρχὴ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὁ Κύριος μᾶς τὸν ἔφησε γραμμένον τὸν λόγο του στὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιον: «μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν ὅτι γελάσετε»¹⁸. Τὸ «κλαίοντες», μεταφράζεται σὲ διαρκῆ καὶ ἀληθινὴ μετάνοια ποὺ βραβεύεται μὲ δάκρυα. Τὰ δάκρυα εἶναι ἓνα χάρισμα, ἓνα δῶρο. Τὸ «γελάσετε» μᾶς μεταφέρει ἀπὸ τὴν μετάνοια καὶ τὰ δάκρυα τῆς παρουσίας ζωῆς στὴν εὐτυχία τοῦ αἰωνίου μέλλοντος.

16. Κλίμαξ 7, PG 88, 804AB.

17. Ἐνθ' ἄνωτ. 816 D.

18. Λουκ. σ' 21.

Ἡ μετάνοια κάμνει νὰ ἀναβλύζη τὸ δάκρυ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς. Αὐτὸ τὸ δάκρυ καθαρίζει τὴν καρδιά κι' ἐξαφανίζει μεγάλες ἁμαρτίες. Κι' ὅταν ἀπαλείφονται αὐτὲς μετὰ τὰ δάκρυα, ἡ ψυχὴ γεύεται τὴν παρηγοριὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ποτίζεται νὲ νάματα γλυκυτάτης κατανύξεως. Ἔτσι κάθε μέρα δυναμώνει ἡ ψυχὴ, γίνεται χωράφι καρπερὸ καὶ τρέφει τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος. Στὸν κατάλληλο καιρὸ, σὰν μεστωμένο στάχυ, ἀποδίδει αὐτοὺς τοὺς καρποὺς, σὰν μιὰ ἀδαπάνητη τροφὴ τῆς ψυχῆς σὲ αἰωνία καὶ ἀφθαρτὴ ζωὴ. Μὲ σπουδὴ κι' ἀγῶνα δακρύων, ὅταν φθάσῃ σὲ τέτοια κατάστασι ἡ ψυχὴ, γίνεται θεϊκὸ κατοικητήριον, οἶκος καὶ ἐνδιαίτημα τῆς θείας Τριάδος. Βλέπει καθαρὰ τὸν Δημιουργὸ καὶ Θεὸ τῆς καὶ μιλάει μαζί του ὅπως ὁ πατέρας καὶ τὸ παιδί.

Τὰ δάκρυα, μποροῦμε πλέον νὰ ποῦμε, ἐξαγνίζουν τὴ φύσι μας. Διότι ἡ μετάνοια δὲν εἶναι μόνο ἡ ἰδικὴ μας προσπάθεια, οἱ ἰδικοὶ μας πόνοι. Εἶναι καὶ ἡ φωτεινὴ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία εἰσδύει ἐντὸς μας καὶ μεταμορφώνει τὴν καρδιά μας. Ἡ ἐπιστροφή μας πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι ἡ θεραπεία τῆς ἀρρώστου φύσεώς μας. «Μετάνοιά ἐστὶ ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καὶ ἐκ τοῦ διαβόλου πρὸς τὸν Θεὸν ἐπάνοδος δι' ἀσκήσεων καὶ πόνων» (ἀγ. Ἰωάννης τῆς Κλίμακος).

Οἱ προσπάθειες αὐτὲς, μετανοίας καὶ δακρύων, εἶναι ἀπαραίτητες σ' ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς ἀνόδου μας πρὸς τὸν Θεόν. Διότι μέχρι τέλους ὀφείλουμε νὰ μὴν ἐμπιστευώμαστε στὴν ἀτομικὴ μας ἐλευθερία. Ἡ προσευχὴ τοῦ τελώνου «ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι, τῶ ἁμαρτωλῶ», πρέπει νὰ συνοδεύῃ ὅλους, καὶ τοὺς δικαίους, ἕως τὴν θύρα τῆς βασιλείας. Ὁ Χριστιανός, στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας, στὸ δρόμο πρὸς τὸν ὁδηγεῖ στὴν ἑνωσί του μετὰ τὸν Θεόν, πρέπει συνεχῶς νὰ εὐρίσκεται μετὰ φόβου καὶ ἐλπίδος. Ὁ φόβος συγκρατῖ ἀλλὰ καὶ σπρώχνει τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ ἐλπίδα τὸν γεμίζει μετὰ δυνάμεις καὶ τὸν ἐλκύει πρὸς τὴν ἀγάπη τοῦ Πατέρα. Ὁ ἅγ. Ἰσαάκ ὁ Σύρος ἐκφράζει τὴν ἰδέα αὐτὴ στὴν ἀκόλουθη συναρπαστικὴ φράσι: «μετάνοιά ἐστὶν ἡ χάρις ἡ δευτέρα, καὶ τίθεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῆς πίστεως καὶ τοῦ φόβου. Ὁ φόβος δὲ ἐστὶ ράβδος πατρικὴ, ἡ κυβερνωσα ἡμᾶς, ἕως ἂν φθάσωμεν εἰς τὸν παράδεισον τῶν ἀγαθῶν, τὸν πνευματικόν»¹⁹.

Συγκεκριμένη ἔκφρασις, ἑναρξίς καὶ ὀλοκλήρωσις τῆς μετανοίας εἶναι ἡ ἱερὰ ἐξομολόγησις. Ἡ ἐξομολόγησις δὲν εἶναι μόνο ἡ ἀρχὴ ἀλλὰ καὶ ὁ καρπὸς τῆς μετανοίας. Ὅπως ἡ μετάνοια, ἔτσι καὶ ἡ ἐξομολόγησις δὲν ἔχει τέρμα. Καὶ τὰ δύο ἀποτελοῦν τὸ ἴδιον,

19. Λόγος OB' σ. 282, ἐνθ' ἄνωτ.

τὸ συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμενο μυστήριον. Ἄς τὸ σημειώσωμε πάλι. Ἡ ἐξομολόγησις πρέπει νὰ εἶναι ὁ καρπὸς τῆς μετανοίας. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐξομολογεῖται δὲν σημαίνει ὅτι ἀπαραιτήτως ζῆ τὴν μετάνοια. Μὲ τὴν ἐξομολόγησι συγχωροῦνται οἱ συγκεκριμένες ἁμαρτίες ποὺ ὁμολογεῖ. Μπορεῖ ἕνας πολλὰς φορές νὰ ἔχη ἤδη ἐξομολογηθῆ καὶ συγχωρηθῆ. Ἄν ὅμως δὲν μετενόησε. Ἄν δὲν ἄλλαξε πορεία, σκέψι, νοσοτροπία, φρονήματα, γνώμη. Ἄν δὲν στέκεται δακρυσμένος πάντα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τότε ἀληθινὰ δὲν μετενόησε. Γι' αὐτὸ ὑπογραμμίζουμε ὅτι ἡ ἀληθινή, ἡ εἰλικρινής, ἡ ὠλοκληρωμένη κατὰ πάντα ἐξομολόγησις εἶναι καρπὸς τῆς ἀληθινῆς μετανοίας.

Ἡ πραγματικὴ ἐξομολόγησις προϋποθέτει συγκεκριμένο πνευματικόν, γνώστην τῆς ὅλης ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ὁ πνευματικὸς αὐτὸς θὰ εἶναι καὶ ὁ καθοδηγὸς τοῦ ἐξομολογούμενου. Ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος θὰ θέτῃ τὰ πάντα καὶ θὰ ἐμπιστεύεται τὰ πάντα στὴν κρίσι τοῦ πνευματικοῦ πατέρα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πνευματικὸς δὲν εἶναι νοητὸ νὰ εἶναι ὁ τυχαῖος. Πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς τῆς καρδιάς ἐκείνης, ποὺ πονάει ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος στὸν ὁποῖον ἄνετα, μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη καὶ ἐπανάπαυσι θὰ ἐναποθέσῃ τὸν ἑαυτό του ὁ ἐξομολογούμενος. Ἔτσι, ἄρνούμενος τὸ δικὸν του θέλημα καὶ ταπεινούμενος, αὐτὸς ποὺ ἐξομολογεῖται δέχεται νὰ κατευθύνεται, ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν του πορεία καὶ ὡς πρὸς τὰ προβλήματα του, ἀπὸ τὸν πνευματικὸν του πατέρα. Αὐτὸς πάλι, ὁ πνευματικὸς, δὲν εἶναι νοητὸ αὐθαίρετα νὰ συμβουλευῆ καὶ καθοδηγῆ. Ἡ πορεία ποὺ θὰ χαράσσῃ στὰ πνευματικὰ του παιδιὰ θὰ ἔχη βάσι καὶ γνώμονα καὶ πνοὴ τὸ Ἱερὸ Εὐαγγέλιον, τὴν παράδοσι καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἱεροκέρυξ τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

VI.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

“Όσο κι’ ἂν φαίνεται περίεργο, εἶναι ἐν τούτοις ἀληθινό. Εἶναι βέβαιο πὼς ὁ Μοναχισμὸς μας ἔδωσε κατὰ καιροὺς τὸ «παρὼν» μέσα στὸν κοινωνικὸ στίβο. Καὶ τοῦτο ὄχι γιὰ νὰ καταξιώσῃ ἀπλῶς τὴν ὑπαρξί του μὲ τὴν ἀντίδοσι τῆς προσφορᾶς του, ἀλλὰ γιὰ τὴν πίστευε πὼς ὁ «πλησίον» ἀποτελοῦσε ἓνα θεμέλιο γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ μοναχοῦ. Ἡ ἔμπρακτι ἐκδήλωσι τῆς ἀγάπης, πὺ εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἀρετὴ, πρὸς ὅλες μάλιστα τὶς κατευθύνσεις, ἀποτελοῦσε γιὰ τοὺς μοναχοὺς μιὰ ἀνάγκη γιὰ τὴν δλοκλήρωσι τῆς χριστιανικῆς τελειώσεως. Ὁ λόγος τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου «οὐδὲν οὕτω γνῶρισμα καὶ χαρακτήρ γένοιτ’ ἂν τοῦ πιστοῦ καὶ τὸν Χριστὸν φιλοῦντος ὡς τὸ τῶν ἀδελφῶν κήδεσθαι καὶ τῆς σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἐκείνων...» (Λόγος ΟΑ’) δὲν τοὺς ἦταν ἄγνωστος.

Μονήρης καὶ ἀπόκοσμος εἶναι κατὰ βάσιν ὁ Μοναχισμὸς μας. Ὅμως τὴν κοινωνικὴ δρᾶσι δὲν τὴν θεώρησε ποτὲ ξένη πρὸς τὴ φύσι του, γιὰ τὴν ποτὲ δὲν πίστεψε πὼς μὲ αὐτὴ ἔκανε παραχώρησι ἢ συγκατάβασι πρὸς τὸν κόσμο, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Οἱ «ἐν ἀποταξία τῶν πάσης πατρίδος καὶ συγγενῶν» ζῶντες βρῆκαν μολαταῦτα τρόπους γιὰ νὰ δείξουν τὴν φλόγα τῆς ἀγάπης τοὺς πρὸς τὸν «πλησίον», δηλ. πρὸς κάθε ἄνθρωπο πὺ εἶχε τὴν ἀνάγκη τοὺς.

Τὸ ἄνοιγμα τοῦτο τοῦ Μοναχισμοῦ πρὸς τὰ ἔξω δὲν πρέπει νὰ τὸ δοῦμε σὰν ἀπόκλισι ἀπὸ τὴν κυρία του ἀποστολή. Δὲν πρέπει νὰ τὸ θεωρήσουμε σὰν ἐξαίρεσι στὸν γενικὰ ἰσχύοντα κανόνα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς στὴν ἀγκαλιά του ὁ ὀρθόδοξος Μοναχισμὸς ἔκλεισε μὲ στοργὴ ποικίλες ἐκδηλώσεις, πὺ ὅλες, παρὰ τὸν διαφοροτικὸ πολλὰς φορὲς δρόμο τοὺς, εἶχαν μιὰ κοινὴ κι’ ἀστείρευτη πηγὴ: τὴν ἀγάπῃ πρὸς τὸν Θεό. Γι’ αὐτὸ, μελετῶντας τὴ ἱστορία τοῦ Μοναχισμοῦ, βλέπουμε πὼς πολὺ νωρὶς εἶχαν ἤδη σχηματισθῆ οἱ δυὸ βασικὲς τάσεις μέσα στὸ σῶμά του: ἡ θεωρητικὴ καὶ ἡ πρακτικὴ. Δυὸ τάσεις ὄχι ἀντιμαχόμενες, ἰδίως μετὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ἀλλὰ συμπορευόμενες στὸν δύσκολο μοναχικὸ δίαυλο. Γιὰ τὴν ὑπαρξί τῶν δύο αὐτῶν τάσεων εἶναι σαφὴς ἡ μαρτυρία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Οἱ μὲν τὸν πάντη μοναδικόν τε (= μονήρη) καὶ ἄμικτον διαθλοῦν-

τες βίον, ἑαυτοῖς μόνοις προσλαλοῦντες τῷ Θεῷ καὶ τοῦτο μόνον κόσμον εἰδότες, ὅσον ἐν τῇ ἔρημίᾳ γνωρίζουσιν· οἱ δὲ νόμον ἀγάπης τῇ κοινωνίᾳ στέργοντες...» (P.G.M. 35, 1101). Καὶ οἱ δύο τρόποι, δηλ. καὶ ἡ «πρᾶξις ἡσύχιος» καὶ ἡ «ἡσυχία ἔμπρακτος», βρῆκαν μέσα στὴν εὐρύτητα τῆς μοναχικῆς πολιτείας θέσι, γιὰ νὰ προσφέρῃ ἡ κάθε μιὰ μὲ τὸν τρόπο της τὴν ὑπέροχη συμβολή της στὴ μεγάλη ὑπόθεσι τῆς σωτηρίας ψυχῶν καὶ γιὰ νὰ χαρίσῃ στὸν Μοναχισμό τὸ δικαίωμα νὰ θεωρῆται σὰν ἡ «γονιμοτάτη χριστιανικὴ ἐκδήλωσις».

Ὅσο μελετᾷ κανεὶς τὴν ἱστορία τοῦ Μοναχισμοῦ, τόσο περισσότερο θαυμάζει τὴ μεγάλη του προσφορά στὸ κοινωνικὸ σύνολο, τὴν ποικιλόμορφη συμβολή του κάθε φορὰ πού, μπροστὰ σὲ μιὰν ἀνάγκη, ξεπρόβαλλε μ' ὄλο τὸ κύρος τῶν μοναχῶν του ἀπ' τὰ δυσπρόσιτα ἐρημητήρια γιὰ νὰ γίνῃ τοῦ λαοῦ χειραγωγός, κοινωνικὸς ἐργάτης κι' ὁδηγός. Καὶ τότε, πολλὲς φορὲς μέσα στὸ διάβα τῶν αἰώνων, παρουσιάστηκε ἕνα θαυμαστὸ φαινόμενο: ὁ «ἀπράγμων» Μοναχισμὸς ρίχθηκε μὲ πάθος στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἔγκαιρη ἀνάσχεσι τοῦ κακοῦ, γιὰ τὴ προβολή κι' ἐπικράτησι τῆς ἀληθείας, γιὰ τὴ νίκη τοῦ φωτὸς ἐναντίον τοῦ σκοτους, γιὰ τὴν ἀνακούφισι τοῦ πόνου στὴν κάθε του μορφή.

Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τῆς κάθε ἐποχῆς ἔγινε γιὰ τὸν Μοναχισμό πεδῖον μιᾶς λαμπρῆς δράσεως. Δὲν ἄφησε τὴ θρησκευτικὴ συνείδησι τοῦ λαοῦ ἔρμαιο τῶν κάθε λογῆς ρευμάτων. Ἄλλ' ὅταν εἶδε, ἰδίως κατὰ τὶς πρῶτες ἐποχές, τότε πού οἱ ζωηρὲς διαμάχες γιὰ τὴν ἐπικράτησι τοῦ δόγματος ἔντονα χρωμάτιζαν τὴν ὄλη θρησκευτικὴ ζωὴ, πὼς κινδύνευε νὰ νοθευτῇ ἡ ὀρθόδοξος πίστις καὶ νὰ χάσῃ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ ἀστραποβόλημά της, δὲν ἐδίστασε. Ἐγκατέλειψε τὴν ἔρημο, κατέβηκε στὶς πόλεις κι' ἀνέλαβε μιὰ συστηματικὴ ἐκστρατεία διαφωτίσεως. Καὶ μὲ τὰ ἐπιλεκτὰ στελέχη του στήριξε τὸ λαὸ κοντὰ στὶς προγονικὲς ἀλήθειες, κι' ἐδραίωσε τὴ θέσι τῆς Ἐκκλησίας στοὺς δυσχεῖμερους ἐκείνους καιροὺς. Κανεὶς δὲν δικαιούται νὰ ἀμφισβητήσῃ ἢ ν' ἀρνηθῇ αὐτὴ τὴν πελώρια συμβολὴ τοῦ Μοναχισμοῦ μας. Θὰ ἦταν μόνον ἀνιστόρητος καὶ ξένος πρὸς τὴν πραγματικότητα ὁποῖος ἀποτολμοῦσε κάτι τέτοιο.

Δὲν ἦταν μεμονωμένα τέτοιου εἶδους παραδείγματα. Ὅχι. Μεγάλοι, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι πατέρες τῆς ἐρήμου, πού ἡ πλατεῖα φήμη τους τοὺς ἔκανε ἀπὸ περιωπῆς διδασκάλους, ἐνῶ ὁ λόγος τους βγαλμένος ἀπὸ στήθη πού ἔπαλλαν γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίᾳ Του, εἶχε ἕνα ξεχωριστὸ τόνο πού μίλαγε κατ'

εὐθειαν στις ψυχές, μπόρεσαν ν' ἀντιτάξουν ἄμυνα καὶ νὰ περάσουν σύντομα στὴν κατὰ μέτωπο ἐπίθεσι κατὰ τῶν αἰρετικῶν, διασώζοντας ἔτσι τὴν ἀκρίβεια καὶ τὴν γνησιότητα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Δὲν εἶχε πολλὴ σημασία τὸ γεγονός, ὅτι ἦσαν πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀγράμματοι κατὰ κόσμον. Σὲ τέτοιες στιγμὲς σημασία ἔχει ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ποὺ δίνει τὴ δύναμι στὰ «μωρὰ» τοῦ κόσμου καὶ στὰ «ἐξουθενημένα» νὰ ἀναλαμβάνουν καὶ νὰ φέρουν σὲ τέρμα ὑψιστες ἀποστολὲς καὶ ἔργα παμμέγιστα μπροστὰ στὰ ὁποῖα μένει ἐκθαμβος ὁ κόσμος ὅλος. Τέτοια ἦταν ἡ περίπτωσι τοῦ Μ. Ἀντωνίου. Δὲν ἤξερε γράμματα. Ἦταν ὁμως φωτισμένος ἀπ' τὸν Θεό. Καὶ μὲ τὸ τριμμένο του ράσο καὶ τὴ χλωμὴ ὄψι, στάθηκε ἰκανός, ἐγκαταλείποντας τὴν ἔρημο καὶ φθάνοντας στὴν Ἀλεξάνδρεια, νὰ σταματήσῃ τὴ λαίλαπα ποῦχαν σηκώσει κατὰ τῆς Ἐκκλησίας οἱ Ἀρειανοί. Μπροστὰ στὰ θεώρατα κύματα τῆς πανίσχυρης τότε αἵρέσεως ἀντέταξε τὴν εὐψυχία καὶ τὴ θέρμη τῆς πίστεώς του, τὴν δύναμι τὴν ἀκατάβλητη τῶν προσευχῶν του, τὴ σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ, κ' ἀπ' τὸν ἔσχατο κίνδυνο ἔσωσε τὴν Ἐκκλησία. «Οἱ μὲν οὖν λαοὶ πάντες ἔχαιρον ἀκούοντες παρὰ τοῦ τοιοῦτου ἀνδρὸς (τοῦ Ἀντωνίου) ἀναθεματιζομένην τὴν χριστομάχον αἵρεσιν οἱ δὲ τῆς πόλεως πάντες συνέτρεχον ἰδεῖν τὸν Ἀντώνιον» (Μ. Ἀθανασίου, Βίος καὶ πολιτεία ὁσίου Ἀντωνίου). Καὶ τὸ παράδειγμά του μιμήθηκαν πολλοί, ὁ ἐρημίτης Ἀφραάτης ὁ Πέρσης, ὁ Μ. Εὐθύμιος κ.ἄ. Ναι! Μποροῦμε μὲ βάσιμο λόγο νὰ ὑποστηρίξουμε πὼς ἂν στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἔλειπε τοῦ Μοναχισμοῦ ἡ θετικὴ συμβολή, ἄλλη θὰ ἦταν ἡ ἔκβασι αὐτῶν τῶν ἀγώνων μὲ συνέπειες ἀδηλες γιὰ τὴν ἀνόθευτη διαφύλαξι τῆς Ὀρθοδοξίας.

Καὶ τέτοια παραδείγματα, ὅπου ὁ Μοναχισμὸς ἔλαβε μέρος στὶς δογματικὲς ἔριδες καὶ συνετέλεσε στὴ διαμόρφωσι τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας μας, εἶναι πάμπολλα. Ἡ Μονὴ τῶν Ἀκοιμητῶν στὴν Κωνσταντινούπολι μὲ τοὺς 300 μοναχοὺς τῆς ἐπαιξε σπουδαῖο ρόλο στὴν καταπολέμησι τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ. Οἱ μονεὲς ἐξ ἄλλου τῆς Βιθυνίας ἔρριξαν ὅλο τὸ βάρος τους στὴ διαμάχη ἐναντίον τῶν εἰκονομάχων, ὅπως καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης μὲ τοὺς μαθητάς του. Ὅλα αὐτά, κ' ἄλλα πολλά, εἶναι παραδείγματα μιᾶς ἀμέσου ἢ καὶ ἐμμέσου συμβολῆς στὸ δογματικὸ πεδίο, ποὺ ἀνέδειξαν τὸν ὀρθόδοξο Μοναχισμὸ πραγματικὸ κυματοθραύστη κατὰ τῶν αἵρέσεων, «στῦλο καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας». Κι' ἄς μὴ θελήσῃ κανεὶς ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν κοινωνικὴ ὑφὴ αὐτῆς τῆς προσφορᾶς. Γιατὶ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, ἡ πιὸ εὐγενικὴ ἐκδήλωσι κάθε ἀνθρώπου, ἐπιδρᾷ ἄμεσα

στην ὄλη κοινωνικὴ δομὴ, στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξι, στὴν ὁμαλὴ κοινωνικὴ ζωὴ.

Ἄλλὰ κι' ὅταν πέρασαν πιά οἱ ἐριδες τῶν δογμάτων, κι' ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἦλθε στὴν Ἐκκλησία, ὅταν πιά ἐξαφανίσθηκαν οἱ ἀντίχριστες αἰρέσεις κι' οἱ θεομάχοι αἰρετικοὶ νικήθηκαν κατὰ κράτος, οἱ μοναχοὶ δὲν ἔπαψαν νὰ παίζουν τὸν ρόλο τους στὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν. Μὲ τὸν γραπτὸ καὶ προφορικὸ λόγο ἄρχισαν νὰ κατευθύνουν ψυχές, νὰ καθοδηγοῦν ἀνθρώπους, δείχνοντας τους τὴ πορεία πρὸς τὸν οὐρανό. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παρομοιάζει τοὺς μοναχοὺς, γι' αὐτὴ τους ἀκριβῶς τὴ δρᾶσι, πρὸς λύχνους ποὺ φέγγουν σ' ὅλη τὴ γῆ. «... Λύχνοι πανταχοῦ τῆς γῆς εἰσὶν οὗτοι λάμποντες...» (Ὁμιλ. ΟΒ' εἰς Ματθαῖον). Εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ ἅγ. Συμεὼν ὁ Στυλίτης «δις ἐκάστης ἡμέρας» διέκοπτε τὶς προσευχές του πάνω στὸν στῦλο γιὰ νὰ νουθετήσῃ, νὰ διδάξῃ καὶ νὰ στηρίξῃ ὅσους ἔτρεχαν κάτω ἀπ' τὸ ἀπέριττο κατοικητήριό του γιὰ ν' ἀντλήσουν δύναμι καὶ χάρι. «Τοὺς γὰρ Ἰσσηλίτας, πολλὰς μυριάδας τῷ ζῳφῷ τῆς ἀσεβείας δουλευούσας, ἡ ἐπὶ κίονος ἐφώτισε στάσις. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τινος λυχνίας τεθεὶς ὁ φανώτατος οὗτος λύχνος (ὁ Συμεὼν ὁ στυλίτης) ἡλίου δίκην πάντοτε τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμψε... Ἰσσηλίται δὲ κατὰ συμμορίας ἀφικνούμενοι, διακόσιοι κατὰ ταῦτόν, καὶ τριακόσιοι ἔστι δ' ὅτε καὶ χίλιοι, ἀρνοῦνται μὲν τὴν πατρίαν ἐξαπάτην μετὰ βοῆς... τῶν θείων ἀπολαύουσι μυστηρίων», ὅπως διηγεῖται ὁ Κύρου Θεοδώρητος (Φιλόθεος Ἱστορία, P.G.M. 82,1476).

Τὰ βιβλία, οἱ ὑποθήκες, οἱ συμβουλές τῶν πατέρων τῆς ἐρήμου ἔχουν ἀξία πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη ξέφρενη κοινωνικὴ δρᾶσι. Γιατὶ αὐτὴ τους ἡ προσφορὰ μοιάζει μὲ τὴ σιγαλὴ βροχὴ τὴν ποτιστικὴ, τὴν εὐεργετικὴ, ποὺ κάνει τὴ πολύτιμη δουλειά της χωρὶς πολὺ θόρυβο, χωρὶς ἀντάρα. Ἔτσι κι' αὐτοί. Πρόσφεραν στὴν ὑπόθεσι τῆς σωτηρίας ψυχῶν πελώρια προσφορὰ. Ἀρχὴ τους ἦταν ἐκεῖνο ποὺ συμβουλευεὶ ὁ Νεῖλος ὁ ἀσκητῆς τὸν μοναχὸ Θῦρσο: «ὡσπερ ἐγώ, εἰ μὴ μεταδοίην ἑτέροις τῆς δοθείσης μοι χάριτος, λόγον ὑφέξω ἐν ἡμέρα κρίσεως, ὡς κατορύξας τῇ σιωπῇ τὸ πνευματικὸν ἄλαντον, οὕτω καὶ σὺ εὐθύνας ἀπαιτηθήσῃ ἐὰν μὴ καὶ ἄλλοις ἱκανοῖς χορηγήσης τὴν ἐμπιστευθεῖσάν σοι οὐράνιον δωρεάν τῆς γνώσεως» (M.P.G. 79, 245). Καὶ δὲν περιωρίσθηκαν μόνον στὴ θρησκευτικὴ διδασκαλία τῶν δικῶν τους. Εἶδαν καὶ πιὸ μακρὰ, πιὸ πλατειά. Πέρα ἀπ' τὰ σύνορα τῆς χώρας τους. Εἶδαν μὲ μάτι καθάριο τὶς «λευκές» χώρες, τοὺς ἀνθρώπους ποὺ βουτηγμένοι μέσα στὴν πλάνη καὶ τὴν ἄγνοια ἔκραζαν ὀλόψυχα τὸ «διαβάς βοήθησον ἡμῖν».

Κι' ἔσπευσαν. Ἐμπνεύσθησαν τὸ ἱερό ἔργο τῆς ἱεραποστολῆς στοὺς λαοὺς τῶν βαρβάρων. Ἀπὸ ἑνωρὶς οἱ μοναχικὲς ἀδελφότητες ἔγιναν ὀρμητήρια φλογερῶν ἱεραποστόλων σὲ σημεῖο πού νά μπορούμε νά λέμε πῶς τὸ τεράστιο ἱεραποστολικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας στὸ Βυζάντιο ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ στοὺς μοναχοὺς τῆς.

Σήμερα, διαβάζοντας τὴν ἱστορία, μαθαίνουμε γιὰ τὰ ἀποτελέσματα ἐκείνης τῆς ἱεραποστολῆς στὶς χῶρες τοῦ βορρᾶ, τῆς ἀνατολῆς, τῆς δύσεως. Δὲν ξεύρω ὅμως κατὰ πόσο εἴμαστε σὲ θέσι νά ἀξιολογήσωμε σὲ ὅλη τῆς τὴν ἔκτασι τὴν τεράστια τούτη προσφορὰ ὄχι μόνο στὶς συγκεκριμένες χῶρες, ἀλλὰ στὴν οἰκουμένην ὅλη. Ἕνας Γρηγόριος Φωτιστὴς, Αἰδέσιος καὶ Φρουμέντιος γιὰ τοὺς Αἰθίοπες, ἕνας Κύριλλος καὶ Μεθόδιος γιὰ τοὺς Σλάβους, ἕνας Βενιαμίνωφ γιὰ τὴν Ἀλάσκα, ἕνας Νικόλαος καὶ Σέργιος γιὰ τοὺς Ἰάπωνες καὶ τόσοι ἄλλοι δὲν συνετέλεσαν ἀπλῶς στὸ νά γνωρίσουν μερικοὶ λαοὶ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Συνέτελεσαν κυρίως στὴν οἰκοδόμησι ἑνὸς πολιτισμοῦ πάνω στὴ γῆ, στὴν ἐδραΐωσι ὀρισμένων ἀρχῶν στὸν πλανήτη μας, καὶ στὴ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴν ἐπιβίωσι τοῦ γένους μας σὲ κατάστασι δημιουργικὴ γιὰ τὸ σύνολο. Κινδυνεύοντας πολλὰς φορὲς τὴ ζωὴ τους, ρίχθηκαν μὲ ἀφοσίωσι σ' ἕνα ἔργο πού πίστεψαν σὰν μιὰ ὑπέροχη κοινωνικὴ προσφορὰ. Ἡ ἐκχριστιάνισι τῶν λαῶν δὲν εἶναι ὑπόθεσι πού μπορεῖ νά ἀφορᾷ μόνον αὐτούς. Εἶναι παγκόσμια ὑπόθεσι μὲ ἀνυπολόγιστες συνέπειες. Καὶ οἱ μοναχοὶ τὴν ὑπόθεσι αὐτὴ τὴν ἀνέλαβαν καὶ τὴν ἔφεραν σὲ αἴσιο πέρας. ὁ André Maurois θὰ διακηρύξῃ: «Οἱ καλόγεροι ἱεραπόστολοι καθὼς καὶ οἱ ἐπίσκοποι συντελοῦν εἰς τὸ νά εἰσαχθῆ κάποιος ἀνθρωπισμὸς μέσα σὲ μιὰν ἄγρια κοινωνία». Τοὺς ἀνήκει ἡ εὐγνωμοσύνη μας.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

«ΣΠΙΤΙ ΓΑΛΗΝΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ»

Τὰ ἀλλεπάλληλα ἐγκαίνια αὐτῶν τῶν νεοφανῶν ἰδρυμάτων προστασίας τοῦ γήρατος, τὰ ὅποια προσφνεστάτα ἢ ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ ὠνόμασε «Σπίτια Γαλήνης τοῦ Χριστοῦ», εἶναι ἓνα φαίνόμενον ἄξιον μελέτης καὶ προσοχῆς.

Κάθε καινούργιο «Σπίτι», τὸ ὅποιο ἐγκαινιάζεται, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν εἶναι, ἔρχεται νὰ τονίσῃ τὴν νέαν πνοήν, ἢ ὅποια ζωογονεῖ ἐσχάτως τὴν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ στοιχεῖον σπουδαῖον αὐτῆς τῆς νέας, τῆς ζωογόνου, τῆς ἀνακαινιστικῆς πνοῆς εἶναι ὁ προβληματισμὸς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰ σύγχρονα κοινωνικὰ προβλήματα τῶν παιδιῶν τῆς καὶ ἢ προσπάθειά της, ἐν τῷ μέτρῳ πάντοτε τοῦ δυνατοῦ, ἐπιλύσεως των. Διότι δὲν θὰ ἦτο οὐδέποτε ἀρκετὸν τὸ νὰ προβληματιζώμεθα μόνον. Ὁ προβληματισμὸς πρέπει νὰ ὤθῃ εἰς τὴν δραστηριοποίησιν, διὰ νὰ μὴ καταντᾷ τὸ πρᾶγμα στεῖρα θεωρητικὴ ἀντιμετώπισις τῆς ζωῆς.

Ἐνα λοιπὸν τῶν τοιούτων προβλημάτων, τὰ ὅποια εἴκυσαν τὴν προσοχὴν τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας, σχετίζεται μὲ τὴν τάξιν τῶν ἀπομάχων τῆς ζωῆς. Οἱ γέροντες, τοὺς ὁποίους ἡ Κοινωνικὴ Πρόνοια εἶχε μέχρι τοῦδε ἐγκαταλείψει εἰς τὸ περιθώριον τοῦ ἐνδιαφέροντός της, γίνονται σήμερον ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας φροντίδος καὶ στοργῆς ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας. Μεμονωμένοι ἐξαιρέσεις βεβαίως ὑπῆρχον μέχρι τοῦδε καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου λειτουργοῦν, ὑπὸ τὴν πνοὴν ζηλωτῶν ἐργατῶν τοῦ Ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου, πλήρως ὀργανωμένα Γηροκομεία, πλὴν ὁμως αἱ ἐξαιρέσεις αὗται προῆλθον ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς κυρίως πρωτοβουλίας. Τὸ «Σπίτι Γαλήνης τοῦ Χριστοῦ» εἶναι ἡ ὠραιότερα ἔκφρασις αὐτῆς τῆς ἐξειδικασμένης στοργῆς. Ὁ θεσμὸς αὐτός, σὰν ἐκδήλωσις τῶν Φιλοπτώχων Ταμείων, ἀποκαθιστᾷ τὸ γόητρον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν, τὴν καταδυναστευομένην ἀπὸ τὸν ὀρθολογιστικὸν σκεπτικισμόν, καὶ ἀναδεικνύει τὴν Ἐκκλησίαν φιλόστοργον Μητέρα, μεριμνῶσαν ὄχι μόνον διὰ τὰς πνευματικὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τῶν παιδιῶν τῆς.

Αὕτη λοιπὸν ἡ στροφή τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λαὸν καὶ ὁ προβληματισμὸς τῆς πρὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληρώματος καὶ ἢ δραστηριοποίησις αὐτῆς πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἐμφανιζομένων προβλημάτων χαρακτηρίζει τὴν νέαν πνοήν, ἢ ὅποια, ὡς ἐλέχθη, ζωογονεῖ τώρα τὴν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἄλλὰ δὲν τὴν χαρακτηρίζει ἀπλῶς. Ἐπαναφέρει τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀποστολικότητά της. Ἡ πρώτη Ἐκκλησία, ἢ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων, ἦτο Ἐκκλησία τῆς ἐμπράκτου ἀγά-

πης καὶ τῆς φιλανθρώπου διακονίας. Παραλλήλως πρὸς τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν, τὴν ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ψυχῆς, ἀνεπτύσσετο ἡ φροντίς καὶ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τῶν πρώτων πιστῶν. Τὰ κοινὰ δεῖπνα τῆς ἀγάπης καὶ αἱ «λογίαι» ἀποτελοῦν ἔντονον χαρακτηριστικὸν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ἡ κοινωνικὴ πρόνοια ἀπασχολεῖ τοσοῦτον μάλιστα τὴν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ὥστε αἰσθάνεται αὕτη τὴν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας ὅλως νέου Ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ τῶν Διακόνων, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ «διακονεῖν τραπέζαις». Ἡ στοργικὴ πρόνοια τῆς Ἐκκλησίας συνέκλειεν εἰς τὰς ἀγκάλας της τοὺς αἰχμαλώτους, τὰς χήρας, τὰ ὀρφανὰ, τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ξένους. Εἰς τοιοῦτον μάλιστα σημεῖον, ὥστε ὁ Ἀπ. Ἰάκωβος, γνωστὸς διὰ τὰς πρακτικὰς συμβουλὰς του, νὰ ὀρίζη ὡς καθαρὰν θρησκείαν τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τὴν φροντίδα τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν: «Ἡ θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας» (α' 27). Ἀλλὰ καὶ Κλήμης ὁ Ρώμης, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανούς, ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ τονίσῃ τὸ μέγεθος τῆς φιλοξενίας των: «τίς γὰρ παρεπιδημήσας πρὸς ὑμᾶς τὴν πανάρετον καὶ βεβαίαν ὑμῶν πίστιν οὐκ ἔδοκίμασεν; τὴν τε σώφρονα καὶ ἐπιεικῆ ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν οὐκ ἔθαύμασεν; καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς φιλοξενείας ὑμῶν ἡθὸς οὐκ ἐκήρυξεν;» (ΒΕΠΕΣ 1,13). Αὕτῃ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐμπράκτου φιλανθρωπίας ὠδήγησεν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν Βασιλειάδα, τὴν κλασσικὴν καὶ ἀνεπανάληπτον ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ. Πρὸς αὐτὴν συνεπῶς τὴν ἀποστολικὴν τάξιν καὶ συνθήειαν ἐπανακάμπει ἡ Ἐκκλησία τοῦ 20οῦ αἰῶνος διὰ τῶν ἀθρόως ἐγκαινιαζομένων οἰκῶν εὐγηρίας.

Πέραν τούτων ὅμως ἡ δημιουργία ὅλων αὐτῶν τῶν νεοπαγῶν ἰδρυμάτων ἔρχεται νὰ ἀποκαλύψῃ μίαν παρήγορον καὶ μεγαλειώδη πτυχήν τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ 20ὸς αἰ. δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐποχὴ τῶν παραμορφωτικῶν ἀνθρωπίνων ἐκτρωμάτων, τὰ ὁποῖα διὰ νὰ διασκεδάσουν, ὄχι ἀπλῶς καταδαπανοῦν, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς καίουν χρῆμα ἄφθονον καὶ πολῦτιμον. Παραλλήλως πρὸς τοὺς τοιοῦτους ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐνωτίζονται τῆς εὐαγγελικῆς φωνῆς «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν» καὶ τὸ πραγματοποιοῦν εἰς τὴν ζωὴν των.

Οὔτε πάλιν ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἐποχὴ μόνον τοῦ στεῖρου ἐγωῖστικῆς ἀτομικισμοῦ καὶ φιλαυτίας. Παραλλήλως ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι συγκινοῦνται ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον πόνον, εἰς τὰς ποικίλας ὄσας μορφάς του, καὶ γνωρίζουν νὰ συνδακρῦζουσι μὲ τοὺς δακρῦζοντας, νὰ συμπάσχουσι μὲ τοὺς πάσχοντας, νὰ θεωρῶσιν

ἑαυτοὺς ὀφειλέτας πρὸς τὸν πλησίον. Καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν εἶναι παρὰ τὰ ἐκλεκτὰ τέκνα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια ὑπὸ τὴν ἰδικὴν τῆς αἰγίδα δημιουργοῦν εἰς τὴν ἐποχὴν μας τὰ φιλόανθρωπα ἔργα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, οἱ διακονηταὶ καὶ χρηματοδοτοὶ τῶν τοιούτων προσπαθειῶν, ὅσον ὀλίγοι καὶ ὅσον ἀφανεῖς καὶ ἔαν εἶναι, ἀποτελοῦν τὴν δόξαν καὶ τὸ καύχημα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλ' ἢ σύστασις καὶ ὁ ἐγκαινισμὸς ἐνὸς ἐκάστου τοιούτου σταθμοῦ γαλήνης μαρτυρεῖ προσέτι καὶ μίαν νίκην τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Μαρτυρεῖ ἀκόμη μίαν νίκην τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καί, τέλος, καὶ μίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ των νίκην τῶν φανερῶν καὶ ἀφανῶν συντελεστώων καὶ δημιουργῶν του, κερδιζομένην δηλ. διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ των κατανικήσεως τῆς ραστώνης καὶ τοῦ ἀτομισμού, τὰ ὅποια πλειοδοτοῦν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Ἡ σύστασις τέλος καὶ ἡ λειτουργία ὄλων μαζί τῶν τοιούτων Οἰκων Γαλήνης τοῦ Χριστοῦ μαρτυρεῖ πρὸ πάντων τὴν σφριγηλότητα καὶ τὸν δυναμισμὸν τῆς Ἐκκλησίας μας. Διαθέτει τεραστίας δυνάμεις τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, διὰ τῶν ὁποίων δύναται καὶ σήμερον ἡ Ἐκκλησία νὰ μεγαλουργήσῃ, ἐγγράφουσα ἕνα νέον χρυσοῦν αἰῶνα εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας της, ἀλλὰ χρειάζεται κάποιον, ὁ ὅποιος θὰ δυναθῇ νὰ κινητοποιήσῃ τὸ τεράστιον αὐτὸ δυναμικόν. Ἡ ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητος τοῦ νῦν Προκαθημένου κατώρθωσεν ἤδη νὰ πραγματώσῃ αὐτὸν τὸν ἄθλον.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ καρδία ὄλων ὅσων ἀγαποῦν τὴν Ἐκκλησίαν σκιρτᾷ ἀπὸ ἀγαλλίαςιν. Καὶ εἶναι διπλῆ ἡ χαρὰ. Πρωτίστως διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν γερόντων ἐκ δευτέρου. Εἰς τὴν θαλπωρὴν αὐτῶν τῶν οἰκων τῆς Γαλήνης οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς καὶ οἱ «καρaboτσακισμένοι» ἀπ' αὐτὴν, θὰ εὔρουν λιμάνι διὰ νὰ ρίψουν ἄγκυραν καὶ μέσα εἰς αὐτὸ τὸ λιμάνι θὰ ἀνακαλύψουν τὴν στοργὴν, τὴν γαλήνην καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Γαλήνης, τὸν Κύριον Ἰησοῦν. Θὰ τὸν γνωρίσουν καλύτερα ἐδῶ καὶ θὰ συνδεθοῦν πιὸ πολὺ τώρα μαζί Του, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ ἔπειτα καὶ Ἐκεῖνος, ὅταν θὰ ἀποθέτουν τὸ βᾶρος τοῦ σαρκίου, διὰ νὰ πτερυγίσῃ ἡ ψυχὴ τους εἰς τὰ οὐράνια σκηνώματα, ὅπου ὑπάρχει τὸ πρῶτον ἀλλὰ καὶ στερνό, τὸ μοναδικὸ σπίτι τῆς γαλήνης τοῦ Χριστοῦ.

Αὕτῃ θὰ εἶναι καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἀμοιβὴ τῶν ἐμπνευστῶν καὶ ἐνσαρκωτῶν αὐτῆς τῆς ὠραίας ἰδέας.

Ἀρχιμ. AMBROSΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

ΕΝΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΤΡΙΗΜΕΡΟ ΣΤΗΝ ΤΗΝΟ

ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΕΧΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

Μετά τήν ανάπαυσι, τὰ δυὸ λεωφορεῖα μᾶς ἀνεβάζουν στοὺς Κεχροβούνι. Εἶναι τὸ Μοναστήρι τῆς εὐλαβέστατης Πελαγίας, ποῦ ἡ Μεγαλόχαρη τῆς ἀποκάλυψε τὴν εὐρεσι τῆς Ἀγίας Εἰκόνας.

Τὸ ἀνέβασμα ἀκολουθεῖ, ὡς ἓνα σημεῖο, τὸ ἴδιο τὸ πρωῖνὸ δρομολόγιο πρὸς τὰ «Δυὸ χωριά». Ἔπειτα κάνουμε ἀριστερὰ καί, μὲ ἐπιβλητικὰς κορδέλλες ἀσφαλτοστρωμένες, φτάνουμε στὴν εἴσοδο τῆς Μονῆς. Μοιάζει χωριὸ ὀλόκληρο. Στὸ κέντρο τὸ Καθολικόν. Ἐπιβλητικόν, κατασκευτικόν, μὲ αἰώνων ἱστορία καὶ θρύλους.

Θ' ὥρα. Ἐσπερινός. Ἀτμόσφαιρα οὐρανομύριστη, τονίζεται ἰδιαιτέρα ἀπὸ τὶς μαυροφορεμένες Μοναχές, ποῦ, σὲ ξεχωριστὴ πλευρά, σκυμμένες ταπεινά, προσηλωμένες εὐλαβικά, παρακολουθοῦν τὴ θεϊκὴ ἀκολουθία.

Στὸ Ἡγουμενεῖο μᾶς προσφέρεται ἕξοχος λαδερὸς χαλβάς καὶ μαστίχα. Ἀκόμα δυὸ βιβλιαράκια, προσφορά τῆς ἀξιοσέβαστης Καθηγουμένης, σχετικὰ μὲ τὸ Μοναστήρι.

Ὁ χώρος, ἡ ὥρα, οἱ συνθήκες εὐνοοῦν τώρα «τὸ Θέμα». Ὁ Πανος. Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς μᾶς καλεῖ ν' ἀνοιξομε τὴ Γραφὴ μας (ἔχουμε ὅλοι μαζί μας κατὰ τὸ πρόγραμμα), στὸ Μάρκ. στ' 31. Μὲ Πατερικὰ καὶ ἄλλα κείμενα ὑπογραμμίζει τὴ σημασία «τοῦ ἐρήμου τόπου» γιὰ τὸν Ἱερωμένο, ποῦ θὰ πρέπη, κατὰ καιρούς -γιατί ὄχι καὶ καθημερινά;- ν' ἀποζητᾶ, γιὰ νὰ λευτερώνεται ἀπὸ τὸ καθημερινὸ ἀγωνιῶδες φορτίο, τὶς μέριμνες, τὶς ἀνησυχίες, τὸν ἐπαγγελματισμό... Γιὰ ν' ἀναπαύεται στὴν «ἀμεση κοινωνία» μὲ τὴν Πηγὴ τῆς Ζωῆς.

Πάλι συζήτησι οἰκοδομῆς. Προσφορά σκέψεων καὶ στοχασιῶν. Κι' οἱ ψυχὰς ὀλάνοιχτες... «Οἰκοδομοῦμε εἰς τὸν ἓνα».

Ἐνας ἤρεμος ὕμνος κλίνει τὴ γούσι τούτῃ τῆς Θείας τροφουδοσίας.

Ἀκολουθεῖ προσκύνημα στὸ μικρὸ κελλάκι τῆς Ὁσίας Πελαγίας, ἐπίσκεψι στὴν Ἐκθεσι τῶν ἐργοχειρῶν, προμήθειες ἀναμνηστικῶν.

Φεύγομε γοητευμένοι. Τὸ φεγγαράκι μᾶς γλυκοφιλεῖ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσας. Τ' ἄστρα μᾶς χαιρετοῦν ἀπὸ ψηλά. Κι'

ἐμεῖς «ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς» δοξολογοῦμε «Θεοῦ τὸ κράτος...». Τὰ ψάλματά μας στήν ἀκύμαντη γαλήνη τῆς θεσπέσιας νύχτας μαρτυροῦν τὰ δυσπερίγραπτα ἱερὰ συναισθήματά μας.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΡΑΔΥ

Στὸ γυρισμὸ στὴ Σχολὴ οἱ Πανος. Ἱεροκήρυκες π. Ἄμβρ. Στάμενας καὶ π. Κυπριανὸς Χατζηλάμπρου στήνουν τὸν προβολέα στὸ προαύλιο. "Ολοὶ ἀχόρταγα παρακολουθοῦμε. Ἐγχρώμα «σλαΐτς» μὲ θαυμασία μουσικὴ καὶ γλαφυρὴ περιγραφή. Θέμα: Περιήγησι στὸν ξακουσμένο ἹἸθωνα καὶ τὰ αἰωνόβια Μοναστήρια του.

Μᾶς ἐντυπωσιάζει τὸ χρῶμα. Μᾶς γοητεύει ἡ διήγησι. Μᾶς ἐμπνέει ἡ μουσικὴ. Βιβλικὲς μορφές Ἁγίων μᾶς ἀτενίζουν. Ὁ Παντοκράτωρ ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν Καθολικῶν μᾶς προσβλέπει. Ἐξαῦλωμένες μορφές ἀσκητῶν μᾶς συγκλονίζουν στὰ Καρούλια καὶ στὰ Κατουνάκια.

Μὲ τὸ τέλος τῆς προβολῆς τὸ σήμαντρο καλεῖ γιὰ Δεῖπνο... Στὸ τέλος του, μέσα σ' ἄλλα λόγια πνευματικῆς δομῆς, προβάλλει καὶ ἡ Ἱερὴ μορφή τοῦ ἀειμνήστου Ἐφημερίου καὶ Πνευματικοῦ τοῦ Ἁντικαρκινικοῦ π. Γεωργίου Κουτῆ.

Ἰπογραμμίζεται τὸ ἔργο του. Ἡ ἀφιέρωσί του στήν ὑπηρεσία τῶν πονεμένων, ἡ τόση ἄδολη καὶ καρποφόρα. Ἡ δύναμι τῆς πίστεώς του. Ἡ ὑπομονή του στήν «παιδεία Κυρίου», πού τὸν ἐπεσεκέφη. Ἁπαγγέλλονται τώρα καὶ οἱ παρακάτω στίχοι, γραμμένοι ἀπὸ τὸν π. Ἡλία Μαστρογιαννόπουλο:

ΣΤΟΝ π. Γ. ΚΟΥΤΗ

Σάββατο στὸν Ἐσπερινό,
ἐμπῆχες στὸ σαββατισμὸ,
ἀπ' τοῦ Ἁγίου Σάββα τὸ ἱερό:
Ἁγίας δόξης φῶς ἱλαρό.

Πρὸ τοῦ Σταυροῦ Κυριακῆ,
ἄρρωστοι κι' ἀδελφές μαζί
σοῦ ψάλαν κατανυκτικὴ
«ἰδοῦ θυσία μυστικὴ».

10.9.1969

Μετὰ τὸ Ἀπόδειπνο, πάλι κάτω ἀπὸ τὸν ἑναστρο οὐρανό. Γαλήνη γύρω ἀπέραντη. Ἀκοῦμε ἀπόψε τὸ Διευθυντὴ τοῦ Ταχυρρύθμου π. Ἡλία: «Ὁ Ἱερεὺς δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἕνας "κλειστός"»

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

184. Ἡ τάξις ἀπαιτεῖ ἡ θεία κοινωνία νὰ δίδεται εἰς τὸ «Μετὰ φόβου...». Ἄν ὅμως ἔχωμε πολλοὺς νὰ κοινωνήσωμε καὶ μάλιστα παιδιὰ, μποροῦμε, διὰ νὰ μὴ δημιουργῆται θόρυβος, νὰ τοὺς κοινωνήσωμε μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Π.Ζ.).

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ θεία κοινωνία πρέπει νὰ προσφέρεται στὸ λαὸ κατὰ τὴν ὥρα τῆς θείας λειτουργίας πού εἰδικῶς εἶναι καθωρισμένη γι' αὐτήν, δηλαδὴ στὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ... προσέλθετε». Ἡ θεία λειτουργία τελεῖται γιὰ νὰ μετάσχουν οἱ πιστοὶ τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν μυστηρίων διὰ τῆς κοινωνίας καὶ νὰ θεωθοῦν ἐνούμενοι μὲ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου. Εἶναι δηλαδὴ ἡ θεία λειτουργία μυστικὸς δεῖπνος καὶ τράπεζα καὶ σκοπὸς τῆς παραθέσεως καὶ τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων εἶναι ἡ μετάληψις των. Ἡ προσφορὰ τῆς θείας κοινωνίας δὲν εἶναι πάρεργο μέσα στὴν ὅλη ἱεροτελεστία, ἀλλὰ βασικὸν τῆς σημείου, τὸ δεύτερο μετὰ τὸν καθαγιασμὸ κέντρο τῆς ὅλης τελεσιουργίας. Ὁ Χριστὸς ἠδύοκχησε νὰ συστήσῃ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ μεταβάλλῃ τὰ δῶρα τῆς Ἐκκλησίας εἰς Σῶμα καὶ Αἷμα Του γιὰ νὰ ἐνωθοῦμε μαζί Του διὰ τῆς μεταλήψεως των. Ἦδη ἀμέσως μετὰ τὸν καθαγιασμὸ ἀκούεται αὐτὸ: «Ὡστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν...», γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρωμε τοὺς λόγους τῆς συστάσεως τοῦ μυστηρίου, πού δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ πρόσκλησις συμμετοχῆς σ' αὐτό: «Λάβετε φάγετε...», «Πίετε

ἄνθρωπος. Εἶναι ἀναγκαῖο “ἓνα ἀνοιγμά” του. Ἄνοιγμα στὸ Λόγον τοῦ Θεοῦ. Νὰ ἔχῃ ὀφθαλμοὺς τοῦ βλέπειν καὶ ὄτα τοῦ ἀκοῦειν...»).

Ἦμνος γλυκύτατος στεφανώνει καὶ τοῦτο τὸ πνευματοφόρο δεύτερο βράδιν. Δίπλα μας τ' ὀλόφωτο καμπαναριὸ τῆς Μεγαλόχαρης μᾶς στέλνει μυστικὰ μηνύματα... Νοερὰ γονατίζουμε, μέσα στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι, μπροστὰ στὴ ἱερῇ Εἰκόνα τῆ θαυματουργῆ τῆς Παναγίας καὶ ἀφήνουμε τὸν ὕπνον νὰ κλείσῃ τὰ βλέφαρα, ἐνῶ ἡ σκέψις, ἀκόμα, κατεργάζεται τις θεοδώρητες διδασχές.

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρεσβύτερος ΚΩΝΣΤ. Β. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ

ἐξ αὐτοῦ πάντες...». Ἀμέσως μετὰ τὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς ἀρχίζει ἡ συστηματικὴ προπαρασκευὴ τῶν πιστῶν γιὰ τὴν θεία κοινωνία καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν ἀκολουθεῖ σειρά εὐχαριστηρίων εὐχῶν γιὰ τὴν συμμετοχὴ σ' αὐτήν. Τὸ νὰ μετατίθεται ἡ θεία κοινωνία στὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας εἶναι λειτουργικῶς ἀδιανόητο καὶ ἀποτελεῖ, ἂς μὴ θεωρηθῇ ὑπερβολικὴ ἢ ἔκφρασις, καταστροφή τῆς ὅλης ἱερουργίας. Πῶς μπορούμε δηλαδὴ νὰ ἐτοιμάζουμε διὰ τῶν εὐχῶν τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴν θεία κοινωνία, νὰ τοὺς καλοῦμε σ' αὐτὴν μὲ τὸ «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» καὶ τὸ «Μετὰ φόβου...» καὶ μετὰ τὴν πρόσκλησι νὰ στρέψουμε τὰ νῶτα πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς παραπέμπουμε σὲ εὐθετώτερο χρόνο; Ἡ πῶς θὰ δικαιολογηθοῦν οἱ μετὰ τὴν ὥρα τῆς θείας κοινωνίας εὐχαριστήριες εὐχές, ἀφοῦ ὁ λαὸς δὲν θὰ ἔχη ἀκόμη συμμετάσχει σ' αὐτήν; Λογικῶς ἐξεταζόμενο τὸ πρᾶγμα φθάνει στὰ ὅρια τοῦ ἐμπαιγμοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος.

Ἡ μεταθέσις τῆς θείας κοινωνίας στὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας προῆλθε ἀπὸ τὴν συνήθεια νὰ μὴ προσέρχονται συχνὰ στὴν θεία κοινωνία οἱ πιστοί, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ κοινωνία τοῦ ἱερέως ἔμεινε στὴν ἀρχικὴ τῆς θέσι ἐπειδὴ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ κοινωνῆ κατὰ τὴν λειτουργία. Τὸ νὰ κοινωνήσουν οἱ πιστοὶ κατήντησε μία ἐξαίρεσις καὶ οἱ ἱερεῖς συνήθισαν νὰ ἐπιστρέφουν μετὰ τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ...» στὴν ἁγία τράπεζα χωρὶς νὰ προσφέρουν τὴν θεία κοινωνία. Ὅταν προσήρχοντο ὁμαδικῶς κατὰ τίς μεγάλες ἐορτές, οἱ ἱερεῖς ἄφηναν ἐκ συνηθείας τὴν κοινωνία στὸ τέλος γιὰ νὰ τελειώσουν πρῶτα τὴν θεία λειτουργία. Σὲ χρόνους μεταγενεστέρους συνεδύασαν καὶ τὴν ἀνάγνωσι συγχωρητικῶν εὐχῶν ἢ καὶ τὴν χρῆσι δι' εὐχελαίου πρὸ τῆς θείας μεταλήψεως. Ἐνας ἄλλος λόγος ἦταν καὶ ἡ ἀναταραχὴ ποὺ θὰ ἐγίνετο ἂν στὸ «Μετὰ φόβου...» προσήρχοντο οἱ πιστοὶ στὸ μυστήριον. Ἄν ὅμως προσφερθῆ τότε ἡ θεία κοινωνία ἀσφαλῶς θὰ γίνῃ λιγώτερος θόρυβος ἀπὸ τὸ ὅτι στὸ τέλος καὶ μὲ τὴν κατάλληλο προσπάθεια τοῦ ἱερέως οἱ πιστοὶ θὰ μάθουν νὰ σέβωνται περισσότερο τὴν ἱερὰ αὐτὴ στιγμὴ καὶ νὰ προσέρχονται μὲ περισσοτέρα τάξι στὸ μυστήριον.

Ἐπικαλοῦνται ἐπίσης καὶ τὴν παράτασι τῆς ἀκολουθίας μὲ τὴν καθυστέρησι ποὺ θὰ προκληθῆ ἂν κοινωνήσουν τότε οἱ πιστοί. Οἱ μὴ κοινωνοῦντες θὰ εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ παραμείνουν στὸν ναὸ ἐπὶ πολλὴ ἴσως ὥρα ἀκόμη, ἂν μάλιστα οἱ προσερχόμενοι στὴν θεία κοινωνία εἶναι εὐάριθμοι. Τὴν δυσκολία αὐτὴ δὲν μπορούμε νὰ τὴν παρακάμψουμε ἢ θεία κοινωνία πρέπει νὰ μείνῃ στὴν κανονικὴ τῆς θέσι. Ἡ θεὰ μάλιστα τῶν προσερχομένων στὸ μυστήριον θὰ εἶναι διδασκτικὴ γιὰ τοὺς μὴ προσερχομένους καὶ μία ἐκ τῶνπραγμάτων παρότρυνσις προσελεύσεως στὴν θεία μετάληψι. Χρό-

νος μπορεί νά ἐξοικονομηθῆ ἀπό τὴν ὅλη ἀκολουθία ἂν ἀποφευχθοῦν ἐγκαίρως τὰ μακρὰ μέλη κατὰ τὸ χερουβικό καὶ τὸ «Ἄξιόν ἐστιν» καὶ τίς ἀπαντήσεις τοῦ χοροῦ στὰ διάφορα σημεῖα τῆς ἀκολουθίας. Κατὰ τὴν ὥρα δὲ τῆς κοινωνίας ἀντὶ νά ἐπαναλαμβάνεται, κατὰ τρόπο μάλιστα νυσταλέο, τὸ τροπάριο «Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ...», μπορεί νά συνεχισθῆ ἢ ψαλμωδία τοῦ κοινωνικοῦ, ὅπως στὴν ἀρχαία ἐποχή, ἢ νά ψαλῆ ὀλόκληρος ψαλμὸς ἀπό τὴν ἀκολουθία τῆς μεταλήψεως (Ψαλμ. 22, 23 καὶ 115) ἢ ἀπὸ τὰ Τυπικά (Ψαλμ. 102, 145, 33 καὶ 144) ἢ ὁ κοινωνικός ψαλμὸς τῆς Κυριακῆς (Ψαλμ. 148), ἂν εἶναι Κυριακή, ἢ ὁ θεομητορικός πολυέλεος (Ψαλμ. 44), ἂν εἶναι θεομητορική ἑορτὴ κλπ. Ἡ μέση λύσις ποῦ ἐφαρμόζεται ἀπὸ μερικοὺς ἱερεῖς, νά προσφέρουν δηλαδὴ τὴν θεία κοινωνία κατὰ τὸ «Μετὰ φόβου», ἀλλ' ἐνῶ μεταδίδουν τὴν θεία μετάληψι γιὰ ἐξοικονόμησι χρόνου νά συνεχίζουν τίς εὐχὰς καὶ τίς ἐκφωνήσεις τῆς θείας λειτουργίας, ἀκόμη δὲ νά φθάσουν, ἂν οἱ προσερχόμενοι εἶναι πολλοί, νά κάμνουν καὶ τὴν ἀπόλυσι ἐνῶ ἀκόμη κοινωνοῦν, εἶναι ἐντελῶς ἀντιλειτουργική καὶ ἀπόβλητη. Εἶναι προτιμότερο νά φύγουν οἱ ὀλίγοι ἐπειγόμενοι πιστοὶ πρὶν τελειώσῃ ἡ λειτουργία παρά νά καταστρέφωμε τὴν ὅλη ἱεροτελεστία μὲ τραγελαφικοὺς συνδυασμούς.

Εἰδικῶς ἡ κοινωνία τῶν παιδιῶν καὶ μάλιστα τῶν βρεφῶν θὰ ἔπρεπε νά παρατηρηθῆ, ὅτι πράγματι πολλὰς φορὰς συμβαίνει νά προκαλῆ ἀναταραχὴ καὶ ὑπερβολικὴ καθυστέρησι. Ἐπειδὴ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα προσέρχονται στὰ μυστήρια, εἶναι ἀναπόφευκτο νά ὑφιστάμεθα πολλὰς φορὰς καὶ τοὺς θρήνους τῶν ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς θείας κοινωνίας. Ἄλλὰ μπορεί μὲ εἰδικὴ προσπάθεια τοῦ ἱερέως νά μετριασθῆ κατὰ πολὺ τὸ πρᾶγμα. Θὰ ἦταν χρήσιμο νά συνιστᾷ ὁ ἱερεὺς στοὺς γονεῖς, ἂν φυσικὰ εὐκαιροῦν, νά κοινωνοῦν τὰ βρέφη τῶν κατὰ τίς λειτουργίας τῶν Σαββάτων ἢ ἄλλων ἐνδιαμέσως τῆς ἐβδομάδος μικρῶν ἑορτῶν. Ἰδίᾳ κατὰ τίς ἡμέρας τῶν μεγάλων ἑορτῶν, ποῦ ὁμαδικῶς προσέρχονται οἱ πιστοὶ στὴν θεία κοινωνία, θὰ ἦταν φρόνιμο νά συνιστᾶται στοὺς γονεῖς ἢ σὲ καταλληλότερο καιρὸ κοινωνία τῶν παιδιῶν. Τότε ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς γονεῖς καὶ μὲ τὰ σχολεῖα θὰ ἦταν ἀξιοσύστατο νά διοργανώνωνται σὲ κατάλληλες ἡμέρας εἰδικὲς λειτουργίες μὲ ἀποκλειστικὸ σκοπὸ τὴν κοινωνία τῶν παιδιῶν καὶ τῶν βρεφῶν, προσπάθεια ἢ ὁποῖα ἔχει ἀξιεπαίνως ἀναληφθῆ ἀπὸ πολλοὺς ἱερεῖς καὶ ἔχει ἀποδώσει καλοὺς καρπούς. Ἐτσι θὰ ἀποφεύγεται ἢ θὰ μειώνεται αἰσθητῶς κατὰ τίς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἡ ταλαιπωρία ὄχι μόνο τοῦ ἐκκλησιάσματος, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν παιδιῶν.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Η ΔΟΞΑ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Ἡ Ἐκκλησία εἰκονίζει τὸν Τίμιον Πρόδρομον μαζί με τὴν Παναγία ἐκατέρωθεν τοῦ Κυρίου. Εἶναι ἔτσι πιστὴ στὴ μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς εἶναι ὁ «μειζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν» (Ματθ. ια΄ 11), τὸ μεγαλύτερο ἀνάστημα τῆς θείας Χάριτος, πλάι στὴν «ἀνωτέραν πάντων τῶν ποιημάτων» τοῦ Ὑψίστου, τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Τὴν ἴδια βεβαιότητά της ἡ Ἐκκλησία ἐκφράζει καὶ μετὰ τὸ ἀπολυτικίον τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ψάλλοντας: «Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων σοὶ δὲ ἀρκέσει ἡ μαρτυρία τοῦ Κυρίου, Πρόδρομε». Ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸν ἀνακήρυξε ὄχι ἀπλῶς σὰν μεγάλο, ἀλλὰ σὰν τὸν μεγαλύτερο Ἅγιο («μείζονα»), τοποθετῶντας τὸν στὸ ἀνώτατο ἐπίπεδο τιμῆς, πού ὀφείλουν οἱ πιστοὶ σὲ ὄσους δόξασε ἡ θεία Χάρη.

Τὸ μεγαλεῖο τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐξηγεῖται ἀπὸ πολλοὺς λόγους.

Ἡ ἴδια ἡ γέννησή του ὑπῆρξε ἓνα θαῦμα. Ὁ Ἰωάννης ἦλθε στὸν κόσμον ἀπὸ μητέρα καλουμένην «στεῖραν» (Λουκ. α΄ 7).

Ἄρχισε τὸ ἔργο του σὰν προμηνύτορος τοῦ Χριστοῦ ἤδη ἀπὸ τὰ μητρικὰ σπλάγχνα, σκιρτῶντας μέσα τους ὅταν ἡ Θεοτόκος ἐπισκέφθηκε τὴν μητέρα του τὴν Ἐλισάβετ (Λουκ. α΄ 41).

Ἐζῆσε στὴν ἔρημο, καταφρονῶντας τὸ σῶμα, μετὰ προσευχὴ καὶ νηστεία, ἀπαρχὴ καὶ καύχημα ὄλων τῶν Ὁσίων τῆς Ἐκκλησίας.

Προφήτευσε τὸν Λυτρωτὴ, ἀλλὰ καταξιώθηκε καὶ νὰ τὸν δεῖξῃ καὶ νὰ τὸν βαπτίσῃ στὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνη καὶ ἀποδείχθηκε ἔτσι ὄλων «τῶν Προφητῶν σεβασμιώτερος», κάτι «περισσότερον Προφήτου» (Ματθ. ια΄ 9, Λουκ. ζ΄ 26).

Μετὰ τὸ ἄτρομο κήρυγμά του κίνησε ἐναντίον του τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς καὶ ἐπέστεψε τὸν βίον του μετὰ τὸ μαρτύριον.

Ἐτσι, στάθηκε ξεχωριστὸς μέσα στὴ χορεία τῶν Ἁγίων, στὴ χορεία τῶν Ὁσίων, στὴ χορεία τῶν Προφητῶν καὶ Διδασκάλων, στὴ χορεία τῶν Μαρτύρων.

Ἀλλὰ ἡ δόξα του ὀφείλεται καὶ σὲ ἓνα εἰδικὸ λόγο, σὲ μιὰ προϋπόθεση, πού χωρὶς αὐτὴ δὲν ἀναδειχναί κανεὶς Ἅγιος: στὴν ἄβυσσο τῆς ταπεινοφροσύνης του.

Τὸ Εὐαγγέλιον, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὸν Ἰωάννη, μᾶς παρέχει καὶ αὐτὸν τὸν λόγο, αὐτὴ τὴν προϋπόθεση. Ὁ Τίμιος Πρόδρομος ἀναδείχθηκε πολὺ μεγάλος γιὰ τὴν στήριξη τῆν προσφορά του στὸν Θεὸ ἀνοίγοντάς της βαθεῖα θεμέλια μετὰ τὴν ταπεινοφροσύνη. Ὅπως ὁ Αὐγερινὸς προμηνᾷ τὸν Ἥλιο καί, σὰν

ἀνατείλη ὁ ἥλιος, αὐτὸς σβήνεται καὶ χάνεται, ἔτσι καὶ ὁ Ἰωάννης προμήνυσε τὸν ἥλιο τῆς Δικαιοσύνης καὶ ὅταν Ἐκεῖνος ἀνέτειλε ἐπάνω στοὺς «ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους» (Ματθ. δ' 16) ἀνθρώπους, αὐτὸς σὰν ἄλλος Αὐγερινὸς συνέστειλε τὸ φῶς του.

«Ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι» (Ἰω. γ' 30), εἶπε. Καὶ ἀκόμη: «Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἐστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου» (Ἰω. γ' 29).

Καὶ ἀκόμη: «Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἐμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν» (Ἰω. α' 15), «οὐ ἐγὼ οὐκ εἰμι ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος» (Ἰω. α' 24).

Ἡ ἐμφάνισή του καὶ τὸ κήρυγμά του εἶχαν κάνει μεγάλη ἐντύπωση. Ὁ λαὸς τὸν θεωροῦσε σὰν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, σὰν προφήτη καὶ φορέα τοῦ θείου λόγου. Τὰ πλήθη τὸν εἶχαν ἰνδαλμάτους. Κρέμονταν ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Συνέρρεαν γύρω του, ἀψηφῶντας τὴν ἀπόσταση καὶ τὴν κακοπέραση. Πολλοί, ἀσφαλῶς, μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γενικῆς ἀναμονῆς τοῦ Μεσσίας, ποὺ ὠφειλόταν στοὺς δύσκολους ἐκείνους καιροὺς — τὸ περιούσιο ἔθνος τελοῦσε κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς Ρώμης — ἄρχισαν νὰ σκέπτωνται ὅτι ἴσως αὐτὸς ἦταν ὁ ἀναμενόμενος Λυτρωτῆς. Ἀλλὰ ὁ Ἰωάννης δὲν ἦταν ὁ Μεσσίας. «Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς» (Ἰω. α' 8). Εἶχε ἐμφανισθῆ «ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός» (Ἰωάν. α' 8), νὰ μιλήσῃ στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸ φῶς, τὸν Χριστό.

Καὶ φροντίζει, ἔτσι, νὰ ἀποσαφήσῃ τὰ πράγματα, νὰ διαλύσῃ τὴ σύγχυση. Δὲν εἶμαι, λέγει στοὺς ἀκροατὰς του, ἐγὼ ὁ Χριστός. Εἶμαι ἓνας ταπεινὸς δοῦλος, ποὺ ὁ Κύριος ἔστειλε γιὰ νὰ τοῦ ἐτοιμάσῃ τὸν δρόμο πρὸς τὶς ψυχές. Χρονικὰ εἶμαι πρῶτος. Ἀλλὰ, στὴν πραγματικότητα, ὁ πρῶτος, ὁ μοναδικός, Αὐτὸς ποὺ ἀξίζει τὴν προσοχή σας καὶ τὴ λατρεία τῶν καρδιῶν σας, εἶναι «ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος». Σ' Αὐτὸν νὰ ὑψώσετε τὰ μάτια τῆς ψυχῆς. Αὐτὸν ν' ἀκούσετε. Σ' αὐτὸν νὰ ἀφοσιωθῆτε. Αὐτὸν νὰ τιμῆσετε καὶ νὰ λατρεύσετε.

Θαυμάζετε τὸν ἀπόκοσμο τραχὺ βίό μου, τὰ λόγια μου ποὺ διαπερνοῦν τὸν ἐσωτερικό σας ἄνθρωπο, θυμίζοντάς σας ἐκεῖνα τῶν Προφητῶν. Ἀλλὰ μὴ ξεχνᾶτε ὅτι δὲν εἶμαι παρὰ ἓνας ἄνθρωπος, ἓνα κτίσμα τοῦ Κυρίου. Ὅ,τι θαυμαστὸ συγκεντρῶνω, δὲν εἶναι δικό μου, ἀλλὰ τῆς χάριτός Του. Ἐγὼ κρίνω τὸν ἑαυτό μου σὰν ἓνα τίποτε μπροστὰ σ' Ἐκεῖνου τὴ μεγαλωσύνη. Δὲν εἶμαι ἄξιος, ἀπὸ μόνος μου, οὔτε νὰ τοῦ λύνω τὸ λουρὶ ἀπὸ τὸ ὑπόδημα.

Αὐτὸς ἄς μεγαλῶνῃ μέσα στὶς καρδιές σας καὶ ἐγὼ ἄς μικραίνω. Αὐτὸς εἶναι ὁ Παντοκράτωρ καὶ ἐγὼ τὸ ἄσημο καὶ ταπεινὸ ὄργα-

νό Του. Ἐγὼ ἓνας πρόδρομος, μὲ σχετικὴ καὶ σύντομη ἀποστολή. Αὐτὸς «ὁ Ὦν καὶ ὁ Ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος» (Ἄποκ. α' 4), αἰώνιος Βασιλεὺς καὶ Κύριος τοῦ παντός.

Ποιὸ εἶναι τὸ πρόσωπο ποὺ συγκεντρώνει τὰ βλέμματα σ' ἓνα γάμο; Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴ νύμφη, ὁ γαμπρός. Ἡ νύμφη, ἐδῶ, εἶναι ὅλη ἡ ἀνθρωπότης. Καὶ ὁ νυμφίος τῆς εἶναι ὁ Χριστός. Σ' Αὐτὸν ἀνήκει ἡ ἀνθρωπότης. Ἐγὼ εἶμαι ἀπλῶς ἓνας φίλος τοῦ νυμφίου καὶ ἀποσυρμένος στὴ σκιά μου τὸν καμαρώνω, τὸν περιβάλλω μὲ βλέμματα ἀγάπης, θαυμασμοῦ, χαρᾶς. Καὶ ὅλοι ἔτσι πρέπει νὰ τὸν ἀγαποῦν. Μὲ ταπείνωση, μὲ ἀγνή στοργή, «οὐ ζητοῦντες τὰ ἑαυτῶν» (Α' Κορ. ιγ' 5). Γιατί, γιὰ νὰ περάσῃ ὁ Χριστὸς σὲ ὅλες τὶς ψυχές, πρέπει ὁ καθένας ποὺ τὸν ἔχει ἤδη γνωρίσει καὶ τὸν ἀγαπᾷ, νὰ γίνεταί πρόδρομός του μὲ τὸν τρόπο τὸν δικό μου. Μὴ προβάλλοντας τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ κάνοντας νὰ προσέχουν ὅλοι μόνο τὸν Κύριό μας. Ὅποιος τὸν κηρύττει, ὅποιος τὸν μεταδίδει, πρέπει νὰ παραμερίζῃ τὸ ἐγὼ του, νὰ ἰσοπεδώνεται μπροστὰ στὸν Χριστό, ὥστε ὁ Χριστὸς καὶ μόνον ὁ Χριστὸς νὰ στέκεται ψηλά, νὰ εἶναι μεγάλος, νὰ δοξάζεται.

Τέτοια φρονῶντας ὁ Ἰωάννης, ἀναδείχθηκε ἀπὸ τὸν Χριστὸ σάν ὁ μεγαλύτερος ὡς τότε Ἅγιος καὶ πῆρε μιὰ θέσι στὴν τιμὴ τῆς Ἐκκλησίας ποὺ μονάχα ἐκείνη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου δὲν εἶναι κατώτερή της. Ἐτσι, ἐπιβεβαιώθηκε στὴ δική του περίπτωση μὲ τὸν πιὸ εὐγλωττο τρόπο ἢ εἰδοποίηση τοῦ Χριστοῦ: «Ὅστις ταπεινῶσει ἑαυτὸν ὑψωθήσεται» (Ματθ. κγ' 12). Ἐτσι, ὁ Ἰωάννης στέκεται σάν «μείζων» σὲ ὅλες τὶς ἀρετές, γιατί, ἀπλουστάτα, «μείζων» ὑπῆρξε σ' αὐτὸν ἡ βᾶσις ὅλων τῶν ἀρετῶν, ἡ ταπεινοφροσύνη.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Μητροπολίτου Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου Νικοδήμου**, Ἡ διακονία τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως καὶ αἱ δέκα ἐντολαί. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὸ κήρυγμα Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. — **Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου**, Θείας κοινωνοὶ φύσεως. Ἡ ὁδὸς τῆς ἐνώσεως τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεόν. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρρασκευαΐδου**, Γνωριμία μὲ τὸν Ὁρθόδοξο Μοναχισμό. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Λενῆ**, «Σπίτι Γαλήνης τοῦ Χριστοῦ». — **Πρωτοπρ. Κωνστ. Ἀνδρουλάκη**, Ἐνν πνευματικὸ τρίημερο στὴν Τήνο. — **Φ.** Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἡ ἀγνωστὴ ὁδός.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι.